

Södertörns högskola | Institutionen för Ekonomi och Företagande
Kandidatuppsats 15 hp | Företagsekonomi | Vårterminen 2013
Programmet för Konst, Kultur och Ekonomi

Skapande Skola –Diskursen, praktiken och kulturaktörens betydelse

Av: Lara Keay Kridiotis
Handledare: Fotis Theodoridis

1. Inledning	s.3
1.1 Bakgrund till Skapande Skola	s.3
1.2 Skolan och de skapande	s.5
2. Metod	s. 7
2.1 Intervjupersoner	s.7
2.1.1 Hur intervjupersonerna valts	s.7
2.2 Analysobjekt	s.8
3. Teorikapitel	s. 10
3.1 New Public Management –den övergripande diskursen	s.10
3.1.1 NPM-en managementrörelse	s.11
3.1.2 Huvudtankarna inom NPM –viktiga satser för diskursen	s.11
3.1.3 Beställar- utförarmodellen	s.13
3.1.4 Kulturella klasser, brittisk kulturpolitik och kanadensiska muséer	s.13
3.2 Pierre Bourdieus teori om kulturellt kapital	s.15
3.3 Satser om pedagogik, kultur och estetiska lärprocesser	s.17
4. Skapande Skola –diskursen och den sociala praktiken	s.19
4.1 Politiken som skapat Skapande Skola	s.19
4.1.1 2009 års kulturpolitiska mål och kulturministerns syn på kulturarbete	s. 20
4.1.2 Läroplanen för grundskolan från 2011	s.21
4.1.3 Oenigheter kring satsningens politiska karaktär	s.21
4.1.4 New Public Management och Skapande Skola	s.22
4.2 Skapande Skola och den formella diskursen	s.23
4.2.1 Förordning 2007:1436	s.23
4.2.2 Kulturrådet	s.24
4.2.2.1 Ansökningsförfarandet och kvalitetsbegreppet	s.24
4.2.3 Utvecklingen sedan 2008	s.25
4.2.4 Uppföljningsuppdraget och kravet på elevinflytande	s. 27
4.2.5 Två goda exempel	s.27
4.2.5.1 Örebro Kommun	s.27
4.2.5.2 Ösbyskolan	s.28
4.3 Skapande Skola i praktiken	s.29
4.3.1 Tre exempel på Skapande Skola projekt	s.29
4.3.1.1 Ensemble Yria	s.30
4.3.1.2 Stockholms Saxofon kvartett	s.30
4.3.1.3 Tage Granit	s.31
4.3.2 Hur möjliggörs Skapande Skola projekten?	s.31
4.3.3 Skapande Skola enligt aktörerna	s.32
4.3.3.1 Syftet med Skapande Skola	s.34
4.3.3.2 Professionalitetens betydelse i Skapande Skola	s.35
4.3.3.3 Pedagogikens betydelse i Skapande Skola	s.37
4.4 Återrapportering, professionalitet och pedagogik	s.40
4.4.1 Det nepumaniska återrapporteringskravet	s.41
4.4.2 Professionalitetskravet , intentionerna med Skapande Skola och lärarkåren	s.42
4.4.2.1 Två bilder av lärarkåren	s.44
4.4.3 Pedagogikkkravet	s.45
5. Sammanfattning	s. 46

Innehållsförteckning

Sammanfattning

I denna uppsats kartläggs diskursen och den sociala praktiken kring kulturbidraget Skapande Skola. Analysmaterialet har tagits från styrdokument, informationstexter och mediala texter, samt fyra genomförda intervjuer. Den teoretiska grunden vilar på teorier från Pierre Bourdieu, Michel Foucault och den teoretiska ramen kring New Public Management. Undersökningen har framförallt resulterat i tre intressanta poänger som presenteras löpande i texten. Den första upptäckten om diskursen kring Skapande Skola är att den hjälper till att etablera idéer om estetiska lärprocesser i det kulturella och politiska fältet. För det andra regleras den sociala praktiken av idén att godtagbar kvalitet garanteras genom ett krav på professionalitet. Och den tredje upptäckten handlar om att diskursen bär med sig en potential att evetuellt omforma kulturarbetarens yrkesroll för att i större utsträckning kunna omfatta pedagogiska arbetsuppgifter.

Abstract

In this paper the discourse and social practice of the Swedish culture funding system Skapande Skola has been mapped out and examined. The material for analysis was taken from regulating documents, information texts and media texts, and also from four interviews that were conducted. The theoretical foundation is built on theories from Pierre Bourdieu, Michel Foucault and the theoretical framework of New Public Management. The survey has resulted in three major points of interest. They are presented throughout the text. The first discovery about the discourse is that it helps to establish the idea of aesthetic learning processes in the cultural and the political fields. The second point is that the social practice is regulated by the idea that quality is guaranteed by professionalism. And the third discovery has to do with the potential the discourse carries to potentially reshape the role of artists to in a larger degree include pedagogical work.

1. Inledning

“Kulturrådet konstaterar att det numera finns väl utarbetade former för samverkan med kulturlivet på lokal och regional nivå, vilket innebär att Skapande skola-medlen kan vara en del av skolans totala satsning på kultur i lärandet.”

Kulturrådet, “Skola och kulturliv närmar sig varandra genom Skapande skola” 2012-04-25

”Sen om man kollar på hur skolans värld fungerar, för jag menar Skapande Skola var iallafall från början tanken att det skulle vara någonting som integrerade hela skolan och fick hela skolan att börja tänka på ett nytt sätt och liksom.. och det känns ju som att det är 200 år kvar till det kommer hända.”

Teaterchef, aktiv inom Skapande Skola, maj 2013

Ovanstående citat exemplifierar några olika röster som har någonting att säga om kulturbidraget Skapande Skola. Denna uppsats utforskar den sociala praktiken som formats kring diskursen om bidraget, samt hur kulturaktörens betydelse formats.

1.2 Bakgrunden till Skapande Skola

Varje år delar Statens Kulturråd ut många kulturbidrag med olika ändamål. Det kan till exempel gälla kultur för äldre, kultur i jämställdhetsprojekt eller kultur i skolan. Bidragen har specifika kvalifikationskrav, och ska redovisas tillbaka till Kulturrådet.

Hur statsbidrag får delas ut och till vem står i lagen. När det kommer till kultur finns det en förordning om statsbidrag till kulturella ändamål (2010:517), men även mer specifika förordningar som till nyskapande kultur (2011:317) eller kulturell verksamhet i skolan (2007:1436). Vissa av dessa förordningar bestäms och revideras allt eftersom bidragen prövas

och nya idéer hittar fram. Så är fallet med bidraget Skapande Skola som startade 2008 på uppdrag av regeringen¹.

Samma år som Skapande Skola startade publicerade Riksrevisionen en rapport om att Kulturrådet och Konstnärskommittén har för svag uppföljning för att “uppnå statsmaktens mål om förnyelse”². Detta med hänvisning till 1996 års kulturpolitiska beslut som betonade vikten av uppföljning av statliga medel³. Kravet på uppföljning speglas även i de kulturpolitiska målen från 2009, och begreppet “kvalitet” tas med⁴. Tanken är enkel att följa och präglar handlingslogiken som finns inbyggd i New Public Management-diskursen. Om någonting ska följas upp krävs att mätbara mål finns och att kriterier för godkända nivåer betonas. Vad kvalitet är, hur det ska mätas och hur det ska följas upp är frågor som inte verkar ha ett givet svar och är någonting som ständigt utvecklas och ifrågasätts. Med rötter i New Public Management har dessa frågeställningar inte bara vuxit fram inom kulturfären utan i många områden i vårt samhälle. Bland annat i skolan som under 2011 skulle implementera rekordmånga reformer⁵. Mitt i dessa diskussioner om skolreformer och uppföljning av kultur har bidraget Skapande Skola blommat ut.

Under en tid har även begreppet ”estetisk lärprocess” etablerat sig i diskursen om pedagogik, med ett sätt att se på kunskap som mer dynamiskt än synsättet i en del tidigare pedagogiska ideal. Med vad som kan ses som ett inte otypiskt post-modernt tankesätt skriver doktoranden Lena Aulin-Gråhamn om estetiska lärprocesser att:

”Med hjälp av konsten och det populärkulturella kan man skapa en frizon där varken känslan eller förståndet får bestämma själva, de får existera tillsammans. Vi behöver varken vara rov för våra känslor eller slavar under logiken. Frigörelsen från

¹ <http://www.regeringen.se/sb/d/1897/a/88180>

² http://www.riksrevisionen.se/PageFiles/1720/RiR_2008_14.pdf

³ http://www.riksrevisionen.se/PageFiles/1720/RiR_2008_14.pdf s18

⁴ <http://www.regeringen.se/content/1/c6/13/21/02/0ac2fbe3.pdf>

⁵ <http://www.lararnasnyheter.se/lararnas-tidning/2011/04/08/reformer-staller-stora-krav>

sinnlighetens och förnuftets tvång gör att man kan experimentera och hitta nya sätt att möta och förstå världen.”⁶

Det är förståelsen som sätts i fokus för lärandet och eleverna ska inte behöva pränta in kunskap, utan lära sig att diskutera och skapa sig en uppfattning om det som yttrar sig i världen som de möter. Och ett sätt att skapa förståelse för någonting är att möta det i en estetisk miljö. Där får kulturen presentera tankar och fenomen som elever och lärare utforskar tillsammans. Dessa tankegångar fångas i satsningen Skapande Skola, och med satsningen kommer bidrag och kanske en ny marknad?

1.3 Skolan och de skapande

Skapande Skola är ett bidrag som ges till skolor som gör projekt tillsammans med professionella kulturutövare. Fördelarna med denna bidragsform beskrivs vara många på Regeringens hemsida och informationstext⁷. Satsningen syftar till att stärka samarbetet mellan kulturlivet och skolan, och på ett långsiktigt sätt kunna integrera konstnärliga och kulturella uttryck i skolans arbete. Detta i sin tur skulle bidra till att nå kunskapsmålen i högre grad. Det finns alltså flera steg i denna ekvation. Samtidigt ska Skapande Skola ta tillvara på den kreativa och estetiska kompetens som kulturlivet besitter. Andra mål är att elever ska få ta del av olika kulturuttryck oavsett sin ekonomiska och sociala bakgrund, skolan beskrivs vara en plats som når ut till alla. Dessutom är Skapande Skola någonting som ska finnas utöver och som ett komplement till andra kulturformer som finns på skolan. Det verkar som om denna satsning, om den fungerar som den ska, har enorm potential att forma elever till samhällsengagerade, kreativa och reflekterande individer. Hur arbetar skolorna för att uppnå detta? En intressant fråga har att göra med hur själva uppföljningen genomförs och hur skolan förväntas redovisa sitt samarbete med kulturlivet och integrering av kultur i skolarbetet?

Givetvis är det inte bara skolorna som ska gynnas av bidraget, det är ju trots allt Kulturrådet och inte Skolverket som fördelar pengarna. De professionella kulturutövarna och konstnärerna ska få vara med på projekt där de får betalt för sitt arbete. En fråga som kan ställas här är hur kulturutövarna ser på sin yrkesroll inom ramen för Skapande skola. Är det ett bidrag till

⁶ Aulin-Gråhamn, Lena. *Lära på riktigt –Skolan, teatern och den radikala estetiken*. Centrum för barnkulturforskning vid Stockholms Universitet (2008)

⁷ <http://www.regeringen.se/sb/d/1897/a/88180>

konstnärer eller till kulturpedagoger? Hur ser uppdragsgivarna på kulturarbetarnas yrkesroll? Hur ser marknaden ut för kulturarbetare som vill göra projekt inom Skapande Skola? Vilka kontaktytor finns mellan skolan och kulturliv?

Det finns alltså två sidor av Skapande Skola: den professionella kulturutövaren och skolan. Å ena sidan finns en tanke om att kulturarbetaren ska få ta del av dessa pengar, å andra sidan ska pengarna hjälpa skolan att i högre grad uppfylla de riktlinjer som läroplanen ritar upp om att ge eleverna möjlighet att ta del av kulturlivet.

I denna uppsats anses Skapande Skola ha en egen diskurs som reglerar den sociala praktiken. Med andra ord fokuserar uppsatsen på hur sättet man talar om Skapande Skola är präglad av vissa tankar och idéer (diskursen), samt hur dessa tankar och idéer formar och reglerar hur Skapande Skola utspelas i praktiken (den sociala praktiken). Hur ser den sociala praktiken ut? Och hur har diskursen kring Skapande Skola kommit att låta satsningen utspela sig och upplevas i praktiken? En central fråga handlar om hur kulturarbetarna konstitueras som subjekt av diskursen.

Syftet med uppsatsen är kartlägga diskursen och den sociala praktiken som formats kring kulturbidraget Skapande Skola.

2. Metod

För att kunna kartlägga och undersöka diskursen och den sociala praktiken har jag delat in studien i ett antal delfrågor som framgår av tabellen längre ned. Till varje del hör underlag för innehållsanalys: till stor del styrdokument och informationstexter, men även intervjuer med personer som drivit projekt inom ramen för Skapande Skola. Till min hjälp kommer jag att använda två teoretiska ramverk: New Public Management och Pierre Bourdieus teorier om fält och kapital. Dessa kommer att användas för att kartlägga diskursen och analysera om och hur Skapande Skola kan definieras som ett bourdieianskt fält.

Studien kommer att bestå av en del som mer bygger på analys av sekundär data, där fokus kommer ligga på styrdokument, handlingsplaner, informationstexter, artiklar och utredningar. Sekundärdatat som valts är dokument och texter som ansetts lämpliga för att hämta information om diskursen kring Skapande Skola. Texterna har hämtats från myndigheters hemsidor, informationsblad från regeringen, lagtexter, rapporter från Skolverket samt kommunala handlingsplaner. Dessa dokument för fram diskursen kring Skapande Skola, och reglerar den sociala praktiken.

2.1 Intervjupersoner

Den andra delen kommer att fokusera närmare på den sociala praktiken, och studeras genom fyra intervjuer och en konferens. Intervjuerna bestod av semistrukturerade frågor som låter den svarande att ge beskrivande svar⁸. Eventuella följdfrågor ställdes. Efter tillåtelse spelades intervjuerna in med diktafon, relevanta delar transkriberades. Intervjupersonernas svar kommer att hållas anonyma.

Intervjupersonerna som har valts har olika funktioner i Skapande Skola; en lärare och arbetslagsledare (Stina), en kommunal kultursamordnare (Felicia), en dramapedagog (Kajsa) och en teaterchef (Katrin). Frågorna har utformats för att söka ta reda på hur aktörerna uppfattar

⁸ Bryman, Alan och Bell, Emma. "Företagsekonomiska forskningsmetoder" Liber 2013 s. 595

syftet med Skapande Skola, sin egen roll och kulturarbetarens betydelse i samarbetet. En närmare presentation av intervjupersonerna finns i kapitel 4.

2.1.1 Hur intervjupersonerna valts

De fyra intervjupersonerna har valts utifrån att de är verksamma i Stockholm, vilket gjort att de varit inom rimligt geografiskt avstånd för att intervjuerna skulle kunna genomföras ansikte mot ansikte. Läraren och arbetslagledaren Stina är ansvarig för Skapande Skola på en högstadieskola i en förort i Stockholms Stad. Författaren är väl medveten om att lärare sällan har tid att avvara, därför valdes en skola som författaren har en relation till sedan tidigare. Felicia valdes för att hon arbetar på en av Stockholms Stads grannkommuner och listas som kontaktperson för kultur i skolan på kommunens hemsida. Dramapedagogen Kajsa valdes för att författaren kände till denne tack vare tidigare kontakt i arbetslivet. (Dock kände Kajsa inte till denna koppling förrän efter intervjun genomförts.) Teaterchefen Katrin valdes för att teatern som hon arbetar på listas som en samarbetspartner på den kommun som Felicia arbetar på. Fler av kommunens samarbetspartner kontaktades men endast Katrin visade intresse av att ställa upp på en intervju.

2.2 Analysobjekt

Tabellen nedan visar vilka dokument som ska granskas för att kunna kartlägga diskursen och det fält som Skapande Skola ingår i. Under tabellen förklaras tanken bakom att de olika dokumenten (a-h) valts.

Fråga	Underlag	Intervjupersoner
1. Hur beskriver styrdokumentet SkSk, kopplingen till kulturlivet och den professionella konstnären?	Läroplanen för Grundskolan 2011 (a) Förordningen om statsbidrag till kultur i skolan. (b) Informationstext på regeringens hemsida (c) Informationstext på Kulturrådets hemsida (d)	
2. Hur har skolornas huvudmän uppfattat konstnärens roll och skolans egen uppgift?	Kommunala handlingsplaner, goda exempel från Kulturrådets hemsida. (e)	Felicia, Stina
3. Hur presenterar konstnärerna själva sin yrkesroll?	Konstnärshemsidor och egenskrivna informationstexter som riktar sig till	Kajsa, Katrin

	skolor. (f)	
4. Hur rapporterar konstnärerna, skolorna/kommunerna tillbaka till Kulturrådet?	Ifylld redovisningsblankett som skickats in till Kulturrådet. (g)	Felicia, Stina, Kajsa, Katrin
5. Hur presenteras konstnärernas roll i den politiska och mediala debatten kring Skapande Skola?	Artiklar: DN, SvD, Pedagoger, Teatercentrum etc (h)	

- a) Läroplanen för grundskolan från 2011 analyseras för att ta reda på vilket utrymme och vilken betydelse kultur och estetiska läroprocesser beskrivs ha i den nya läroplanen, som är grundskolans huvudsakliga styrdokument. Vilken plats har kultur i den pedagogiska diskursen?
- b) Förordningen 2007:1436 analyseras för att ta reda på vilka krav som juridiskt ställs på Skapande Skola projekten. Hur regleras den sociala praktiken av kraven i förordningen?
- c) Informationstexten på regeringens hemsida ger en bild av hur de politiska målen med Skapande Skola formuleras. Vad uppnår Skapande Skola och hur enligt den politiska diskursen?
- d) Informationstexten på Kulturrådets hemsida beskriver hur Kulturrådet tolkar och förvaltar de politiska målen, samt hur informationen till skolhuvudmännen och kulturarbetarna officiellt presenteras. Hur uppnår Skapande Skola de politiska målen enligt diskursen?
- e) Handlingsplanerna för Skapande Skola, både kommunala och fritsående, analyseras för att förstå hur skolhuvudmännen tolkat målet med Skapande Skola. Har den politiska diskursen anammats av skolhuvudmännen?
- f) Kulturarbetarnas egna informationstexter om sin verksamhet analyseras för att kartlägga hur de utåt beskriver sin verksamhet inom ramen för Skapande Skola. Har diskursen anammats av kulturarbetarna?
- g) Redovisningsblanketten analyseras för att kartlägga hur projekten återrapporteras till Kulturrådet. Hur ser skolhuvudmännen kopplingen mellan den sociala praktiken och den politiska diskursen?

- h) Artiklar analyseras för att ge en bild av den mediala diskursen kring Skapande Skola.

3. Teorikapitel

Syftet med teorikapitlet är att ge en teoretisk bakgrund till datainsamlingen och kommande reflektioner och analys. Teoridelen kommer i huvudsak att behandla två teoretiska ramverk; New Public Management och Pierre Bourdieus teori om fält och kulturellt kapital. På grund av det komplexa gränslandet som Skapande Skola verkar i har jag funnit det nödvändigt att ge en kort presentation av idéer eller satser som behandlar pedagogik utifrån estetiska lärprocesser och kulturens roll i skolan, vilken placerats sist i detta kapitel.

Innan ramverken presenteras bör nämnas att uppsatsens grund vilar på Michel Foucaults idé om diskurser som konstituerar objekt och subjekt, och därmed reglerar en social praktik⁹. New Public Management ska ses som den övergripande diskursen vilken offentlig verksamhet genomsyras av. Bourdieus teori om fält och kapital ska ses som den teori som används för att analysera hur Skapande Skola påverkar det kulturella fältet. Avsnittet om estetiska lärprocesser ska ses som en presentation av pedagogiska satser som ingår i den pedagogiska diskursen. Underordnat New Public Management kombineras i Skapande Skola dessa pedagogiska satser med kulturella satser. En sats ska förstås som ett påstående eller en idé som för de som innesluts i diskursen verkar självklar. Diskursen består av tankar, idéer och satser som reglerar vad som är rimliga handlingar. Diskursen reglerar på så sätt den sociala praktiken.

3.1 New Public Management –den övergripande diskursen

Från 1980-talet har en rad tankar om hur offentlig medel bör förvaltas vuxit fram som format och fortsätter att forma hur statliga medel används och redogörs för. Det är ingen specifik managementteori med en tydlig förespråkare som det handlar om, utan snarare ett sätt att betrakta offentlig verksamhet och vilka krav som ska ställas på den. Denna rörelse kallas ibland för den andra stora managementrörelsen eller kvalitetsrörelsen¹⁰. För att få ett grepp om vad denna rörelse handlar om behövs först en grundläggande förståelse av vad *management* är och dess utbredning i samtidens organisationer. Sedan behandlas en av huvudtankarna inom New

⁹ Hall, Stuart. Foucault: *Power, Knowledge and Discourse*. Discourse Theory and Practice, (red. Wetherell, Taylor, Yates) 2001 s.79

¹⁰ Hasselblad, Hans, *Staten och managementrörelserna*. Kommunal Ekonomi och Politik, juni 2001.

Public Management (NPM)¹¹. Efter detta beskrivs hur NPM kan yttra sig i praktiken i den så kallade *beställar-utförarmodellen*. Slutligen lyfts ett par studier om NPM inom offentlig kulturförvaltning fram, för att ge en fördjupad insyn om hur denna diskurs påverkar den sociala praktiken för kulturarbetare.

3.1.1. NPM – en managementrörelse

Management är ett begrepp som vuxit och fått större utrymme under 1900-talet¹² och som idag har en nästan självklar plats i samhället. Engelskans verb ”to manage” har sin svenska motsvarighet i ”att hantera”, och management handlar således om hur organisationer ska hantera processer, personal, förändring, konkurrens osv. En del forskare menar att behovet av uttalade och kontrollerade sätt att hantera verksamheten i företag upplevdes i takt med industrialiseringen och teknologins utveckling¹³. Inom 1900-talets tidiga former av management, tex fordism och Scientific Management¹⁴ organiseras verksamheten så att varje produktionssteg effektiviserades för den specifika processen. Alla steg i produktionen mättes i tid och kontrollerades. Den formen av management är ofta mer specifik och situationsanpassad än den management som vi ser idag¹⁵. Som disciplin dök management upp i universiteten under 1980-talet¹⁶ och nu finns management-inriktningen på i princip alla universitet som undervisar i ekonomi. Utvecklingen har lett till dagens abstrakta form av management, som verkar kunna passa in i vilken organisation som helst¹⁷. En manager har i sin extrema form blivit någon som vet hur varje verksamhet ska styras och organiseras. Det har blivit en profession som bygger på en kunskap om hur resurser ska samordnas oberoende av innehållet. Denna mylla av managementideal och teorier har även påverkat hur offentlig verksamhet styrs. Från 1980-talet har forskare kunna se detta nya sätt som offentliga organisationer hanterat sin verksamhet i många länder. Ett aktuellt exempel på detta är ett förslag på att införa en rektor vid Umeås konsthögskola som både studenter och professorer anser inte har tillräcklig kompetens inom det konstnärliga fältet¹⁸. Oavsett om rektorn är kunnig vad gäller det konstnärliga fältet har universitetsledningen

¹¹ Almqvist

¹² Hasselbladh, Hans, *Staten och managementrörelserna*. Kommunal Ekonomi och Politik, juni 2001.

¹³ Almqvist, Roland. *New Public Management: om konkurrensutsättning, kontrakt och kontroll*. Liber, 2006 s. 21

¹⁴ Pierct, Niall. *Business history and operations management*. Business History, 2012, Vol. 54(2), p.154-178.

¹⁵ Almqvist, Roland. (2006) s. 15

¹⁶ Hasselbladh, Hans, *Staten och managementrörelserna*. Kommunal Ekonomi och Politik, juni 2001.

¹⁷ Barbara Townley, *Abstract Management*.

¹⁸ <http://www.kulturdelen.com/2013/05/22/protester-vid-umea-konsthogskola/>

föreslagit en person som de anser kan fylla denna ”managementroll”, en abstrakt manager som saknar kulturellt kapital.

3.1.2.Huvudtankarna inom NPM –viktiga satser för diskursen

Detta avsnitt beskriver kort de centrala satserna inom diskursen som styr den offentliga förvaltningen. En huvudtanke inom New Public Management är att konkurrensutsättning leder till effektivitet och högre kvalitet. Skattebetalarna som kan ses som kunder, anses ha rätten att veta att deras pengar används på ett ”economically, effeciently, effectively¹⁹” tillfredställande sätt. För att kontrollera att skattepengarna som finansierar offentlig verksamhet används på detta sätt tänker man sig att aktörerna måste upprätta juridiskt giltiga kontrakt och att utförandet måste kunna kontrolleras. Vissa röster menar att offentlig verksamhet ska likna den privata marknaden mer, eller iallafall dra nytta av fördelarna som den privata marknaden anses ha. Dessa tankar har till viss del format hur offentlig verksamhet styrs. Det är ett uttryck för abstrakt management på det sätt att det inte spelat någon roll vilken verksamhet som det gäller; förskola, äldrevård, sjukvård, lokaltrafik. Alla verksamheter anses vara förtjänta av att drivas mer som ett företag i konkurrens. Eftersom att verksamheten är i konkurrens tänker man sig att aktörerna skärper sig och höjer kvaliteten, samtidigt som priset sänks, för att aktören vill vara kvar på marknaden.

Att skattebetalarna ses som kunder är en viktig poäng och kommer från Total Quality Management-rörelsen²⁰ (TQM). TQM handlar om att hela företaget eller hela organisationen ska ha kunden i fokus. Varje del av verksamheten och varje anställd är viktig för att den är en del av produktionskedjan som skapar kvalitet för kunden. Kunden i centrum och verksamheten utformas efter kundens behov. Kunden har aldrig fel.

Som nämnts krävs att förbrukningen av skattepengar redovisas och att kvaliteten följs upp. De anställda måste kunna redovisa att deras arbetstid har används på ett effektivt sätt. Detta innebär ofta att vissa kriterier för vad som är acceptabel kvalitet bestäms och kontrolleras genom att kriterierna bockas av allt eftersom de blir uppfyllda. Detta har inneburit att en mängd olika kvalitetscertifieringar har kommit att gälla inom olika sektorer²¹. Det har även lett till att

¹⁹ Almqvist, Roland. *New Public Management: om konkurrensutsättning, kontrakt och kontroll*. Liber, 2006 s. 22

²⁰ Hasselbladh, Hans, *Staten och managementrörelserna*. Kommunal Ekonomi och Politik, juni 2001.

²¹ Giaccio, Mario; Canfora, Maurizio; Del Signore, Antonella *The first theorization of quality: Deutscher Werkbund. Total Quality Management & Business Excellence*, 2012, p 1-18

redovisningskostnaden för offentligverksamhet ökat²², och att många inom offentlig sektor upplever att de spenderar mer tid än tidigare på dokumentation och administrativa uppgifter.

3.1.3. Beställar-utförarmodellen

I Sverige har idéerna hos New Public Management bland annat lett till Lagen om upphandling (LOU) som började gälla 1992 och som innebär att offentliga organisationer måste göra en upphandling när en vara eller tjänst ska inhandlas och priset övergår en viss summa. Här handlar det inte längre om att de som är offentligt anställda ska redovisa för hur de förbrukat sin arbetstid, utan det handlar om att offentliga aktörer blir konkurrenter och konkurrerar med andra offentliga organisationer så väl som privata aktörer. Här får redovisningsbarheten ett annat djup. Enheter inom till exempel samma sjukhus måste bli konkurrenskraftiga och höja kvaliteten. Därför måste kvaliteten dokumenteras och följas upp så att den kan bli bättre och effektivare. Beställaren är den organisation som ska köpa en tjänst eller vara i medborgarnas namn, utföraren är den som får kontraktet och ska göra jobbet. Beställaren skiver då ett kontrakt som har så uppföljningsbara kriterier som möjligt för att utföraren ska veta på vilket sätt som kontrollen ska ske. Beställaren representerar skattebetalarna och gör sig alltså till kund och kräver att utföraren ska betjäna sina egna kunder (medborgare/brukare) så väl som möjligt.

3.1.4. Kulturella klasser, brittisk kulturpolitik och kanadensiska muséer

Inom kultursektorn och kulturpolitiken har diskursen utvecklats en hel del under samma period som NPM utvecklats. Detta gäller både i Sverige och utomlands. En stor förändring kan vi se i att begreppet *kreativa näringar* kommit att läggas fram som en idé för kulturens plats i samhället. Det råder många olika uppfattningar om denna vändning är positiv eller negativ, men det syns i diskussionerna om kulturpolitik att någonting har hänt. Från fokus på kulturens egenvärde (konst för konstens egen skull) till en poäng om kultur som näring. Kulturella och kreativa näringar har ”blivit ett verktyg för samhällsplanering”²³. Tanken är att kultur leder till kreativitet som leder till innovation som i sin tur leder till tillväxt och sysselsättning. Tanken går i linje med Richard Floridas idé om den kreativa klassen som anses vara en viktig del av en region eller en stad för att göra den attraktiv för människor att bo i. En kreativitet och innovation

²² McSweeney, Brendan *Are we living in a post-bureaucratic epoch?* Journal of Organizational Change Management. Vol 19 No. 1, 2006 pp 22-37.

²³ Nielsén, Tobias. *Kulturens ekonomi och kreativa näringar – drivkrafter och konsekvenser för kulturpolitiken*. Kultursverige 2009 s. 90.

som leder till tillväxt och stimulerar fler kreativa människor. Det är inte alla som är positiva till kulturpolitikens ordval, instrumentalisering och efterfrågan på kulturens lönsamhet inom kulturpolitiken. Marc James Legér är en kanadensisk konstnär och författare som menar att ”dagens diskussion om den kreativa klassen, den kreativa industrin och konstnären som affärsman tolkar kulturarbetaren som undantag”²⁴. Han menar vidare att konstnärerna inte kan svara för sig på sina egna villkor, utan måste redovisa sin nytta genom att redovisa sitt värde i ekonomisk vinst.

Orsakerna till denna vändning anses vara att teknologin utvecklats på ett sådant sätt att kultur inte längre konsumeras på samma vis som tidigare²⁵. Dagens tillgång på kultur gör att alla som har tillgång till internet kan konsumera, producera och publicera text, bild, musik och film. Den offentligt finansierade kulturen behöver ett existensberättigande och finner det i att visa på att kulturindustrin vuxit i och med den teknologiska utvecklingen. Kulturindustrin genererar lika mycket som bilindustrin menar vissa²⁶. Stödet för kultur söks och hittas på samma grunder. Varför ska kulturen få pengar? –För att det genererar pengar, blir delar av svaret. Och på det sättet tillåts en idé att få fäste i kulturpolitiken och kulturen instrumentalisering verkar naturlig. Kulturens ekonomisering är någonting som sker i Sverige och som flera ställer sig skeptiska till, bland annat Ann-Sofie Köping som uttryckt kopplingen mellan NPM och utvecklingen i kulturlivet och menar att ”Dessa [rigorösa återrapporteringskrav] är en av anledningarna till att antalet fast anställd teknisk/administrativ personal i förhållande till fast anställd konstnärlig personal har ökat under de senaste årtiondena.”²⁷

Storbritannien är ett land som var tidigt ute med att kasta sig in i satsningar på kreativa näringar (Creative Industries) och även här märks hur kravet på redovisning och redovisningsbarhet yttrar sig inom det offentliga kulturstödet²⁸. Eleonora Belfiore menar att när efterkrigstidens snabbt växande ekonomier börjat stagnera i slutet av 70-talet och under 80-talet, blev diskussionen om

²⁴ Legér, Marc James. *The Non-Productive Role of the Artist: The Creative Industries in Canada*. Third Text, 24:5, 557-570. (Egen översättning)

²⁵ Nielsén, Tobias. *Kulturens ekonomi och kreativa näringar – drivkrafter och konsekvenser för kulturpolitiken*. Kultursverige 2009 s. 91-92.

²⁶ Karlsson?

²⁷ Köping, Lantz, Stenström. *Kulturens Ekonomisering*. Kultursverige 2009

²⁸ Belfiore, Eleonora. *Auditing Culture, the subsidised cultural sector in the New Public Management*. (2004) International Journal of Cultural Policy, 10:2, 183-202.

offentliga bidrag aktuell. Bidragen måste generera någonting och det måste kunna visas att de genererar någonting. Vad detta någonting är kan vara direkt ekonomiskt eller till exempel socialt välstånd eller kriminalitetsminskande. Belfiore menar också att denna instrumentalisering inte är någonting nytt, som kommit endast sedan NPM, utan att motiveringen till offentliga kulturbidrag i Storbritannien sedan 1800-talet varit en instrumentalisering av kulturen. Kulturen sågs tidigt som ett medel för smakfostran och moralisk bildning. Hon menar att skillnaden är att det inte finns rum i diskussionen längre för ett argument om kultur för kulturens skull, om konstens egenvärde.

Från Kanada hittar vi ett exempel på hur NPM påverkat kultursektorn. Muséerna i ett område i Kanada fick i uppgift att skriva en affärsplan och i processen fick de anställda lära sig att prioritera besöksstatistik och fikaförsäljning, istället för vad de ansåg vara av rikt kulturellt värde²⁹. På så sätt fokuseras den kulturella verksamheten, muséeverksamhet i detta fall, på de delar av verksamheten som genererar finansiella inkomster. Målen blir tydliga, kontrollerbara och ekonomiska. Diskursen kring kulturen som kreativa näringar gör det legitimt att kräva affärsplaner från kulturella institutioner. Det typiska kravet på finansiellt uppföljningsbara mål inom diskursen reglerar den sociala praktiken på så sätt att det kulturella kapitalet prioriteras lägre än besökssiffrorna. Vad detta innebär för fältet förtydligas i avsnittet nedan.

3.2 Pierre Bourdieus teori om kulturellt kapital

Bourdieu tänker sig att samhället består av olika fält som domineras av en form av kapital. Kapitalet är i många fall ekonomiskt och på fältet finns det en kamp om kapitalet. Men inom vissa fält kan inte kapitalet tolkas rent ekonomiskt. Till exempel inom modeindustrin där kläderna inte representerar det faktiska ekonomiska värdet av plagget i form av material och arbetsinsats. Plagget blir istället en symbol för en identitet och ett värde i form av social status eller estetik³⁰. Inom konst och kultursektorn menar Bourdieu att det finns ett kulturellt kapital. Det har alltså inte att göra med värdet av bronset i statyn utan statyn har ett kulturellt värde, som inte går att mäta i pengar. Värdet beror oftast på av vem och hur konstverket har konsekurerats (avskilts som konstverk). Förenklat kan förklaras att om någon med stort kulturellt kapital

²⁹ Oakes, L, Townley, B, Cooper, D. *Business Planning as Pedagogy: Language and Control in a Changing Institutional Field*. Cornell University, 1998.

³⁰ Bourdieu, Pierre, *Modeskaparen*. Kultursociologiska Texter. Brutus Östlings Bokförlag Symposium, 1993

utnämner verket till viktigt konstverk, ses det som sådant. Kampen om kapitalet har att göra med vem som har rätt att säga vad som är konst. Konst kan anses befinna sig på olika platser på skalan fin-ful kultur och på olika platser i förhållande till hur högt ekonomiskt kapital som det är värt. På så sätt har Bourdieu utvecklat en matris³¹ som illustrerar rummet eller fältet som det kultursektorn anses utgöra.

Fältet kan sägas bestå av de aktörer som agerar på samma marknad eller i samma område. I fält för produkter kan producenter, leverantörer, konsumenter, konkurrenter, innovatörer, lagstiftare m fl alla ingå i fältet. Alla aktörer som har en påverkan på hur kapitalet fördelas ingår i ett fält.

I det tidigare nämnda exemplet ovan med de kanadensiska muséerna menar författarna att det kulturella kapitalet som de muséanställda haft i form av kulturell kunskap och expertis urlakas när affärsplanerna förs fram. Arbetsuppgiften som ges till de muséanställda, att formulera en affärsplan, blir ett pedagogiskt sätt att få fältet att omformulera sina mål, och detta kan göras utan protester tack vare att uppgiften verkar naturlig inom en handlingslogik som präglas av New Public Management. Det är inte längre det rika kulturella kapitalet som räknas (bokstavligen) längre, utan besökssiffror och lönsamhet. Det är inte längre de som är experter på kultur som vet hur ett museum ska drivas, utan en manager som ser ekonomin i det hela. Jämför med det nämnda exemplet från Umeås konsthögskola om abstrakt management. På så sätt kan kapitalet i ett fält ändras och bytas ut. Och det sker med hjälp av språket och vad Bourdieu kallar för symbolisk våld³². Det innebär att metoden som används av makten inte är explicit och inte heller nödvändigtvis med medvetna och strategiska handlingar. Troligtvis är det ytterst sällan eller förhoppningsvis aldrig så att politikerna ämnar att undergräva det kulturella kapitalet. Det symboliska våldet kommer i form av tystlåtna förändringar, som kan anses vara tekniska förändringar, men som i själva verket tvingar bort det kulturella kapitalet. Det symboliska våldet handlar om att idéer och ordval förs in som utesluter vissa former av kapital (i muséernas fall det kulturella kapitalet) och förespråkar andra former av kapital. Det blir inte längre relevant och bärande att argumentera för de anställdas kulturella expertis, utan att nämna hur denna expertis tillför ett ekonomiskt värde för muséet. Frågan ”vad genererar den kulturella kompetensen i form

³¹ Nilsson, Sven. *Kulturens Nya Vägar*. Polyvalent, 2003

³² Oakes, L, Townley, B, Cooper, D. *Business Planning as Pedagogy: Language and Control in a Changing Institutional Field*. Cornell University, 1998.

av pengar?” blir aktuell för att diskursen har konstituerat besöksiffror och fikaförsäljning som verksamhetens mål. Subjekten som ska driva verksamheten och uppnå målen placeras in i en diskurs som värderar ekonomiskt kapital högre än kulturellt, även om det inte uttrycks explicit.

Genom exemplet ovan förstås att New Public Management har en potential att påverka kulturella fält genom att fokusera på ekonomiskt uppföljningsbara resultat och därigenom undergräva aktörers kulturella kapital. Detta innebär inte att det inte finns en diskussion och protester mot sådana tendenser inom det kulturella fältet, utan snarare att potentialen finns inbyggd i diskursens handlingslogik.

3.3 Satser om pedagogik, kultur och estetiska lärprocesser

Detta avsnitt kommer kort presentera kulturens roll i skolan och begreppet estetiska lärprocesser. Syftet med stycket är att ge en förståelse för kulturbidraget Skapande Skola utifrån den pedagogiska verksamhet som satsningen utspelar sig i. Det finns ingen entydig definition för vad estetiska lärprocesser innebär men begreppet fungerar som ett samlingsnamn för metoder och perspektiv som förenar estetik med pedagogik³³. Det handlar i stora drag om att skapa upplevelser genom kreativa metoder, vilket leder till en högre grad av kunskapsinläring, och därmed en större måluppfyllelse med hänsyn till läroplanen.

Nedan följer Skolverkets definition av estetiska lärprocesser:

”Det är i mötet mellan egna och andras handlingar, tankar, idéer och föreställningar erfarenheter görs och kunskaper utvecklas. Om detta möte ger nya föreställningar och förändrar ens tankar då har en läroprocess startat.”

Denna definition beskriver inte vilka handlingar eller tankar som ingår i lärprocessen, men det verkar handla om ett möte där elever uppmuntras att tänka om och tänka nytt, vilket gör att en läroprocess sätts igång. Detta perspektiv är en del av anledningarna till att läroplanen lägger stor vikt vid kultur och kreativitet. Ett annat perspektiv är att eleverna utvecklas på ett personligt plan i kulturupplevelserna genom att de skapar forum för att uttrycka känslor och upplevelser.

Konstpedagogen Cecilia Nelson beskriver mötet mellan elevens egna tankar med andras på

³³ Jenzén, I, Wedman, E. *”Så att någonstans så passar det ju alltid in” -Den professionella kulturens roll i skolan föränderliga uppdrag*. Högskolan Kristianstad, 2009.

liknande sätt som Skolverket: ”Genom att fråga barnen om deras tankar, erfarenheter eller drömmar lyfter jag upp deras minnen – det är redskapet vi kommer att användas för att nå fram till det aktuella konstverket, då kommer barnets upplevelser att möta konstnären.”³⁴

I läroplanen för grundskolan finns det tydligt uttryckt att eleverna ska kunna “använda och ta del av många olika uttrycksformer såsom språk, bild, musik, drama och dans samt har utvecklat kännedom om samhällets kulturutbud”³⁵. Och detta kan ses som ett stöd för att de ska ta del av professionell kultur i sin närmiljö.

Dessa påståenden eller satser om kultur och pedagogik finns tydligt med i diskursen kring Skapande Skola, och denna diskurs underordnas den övergripande diskursen från New Public Management. I denna uppsats kommer Skapande Skola ses som en egen diskurs som bygger på satser från New Public Management, estetiska lärprocesser och kultur.

³⁴ Nelson, Cecilia. *Barn(s)kultur –nytta eller nöje?* Centrum för barnkulturforskning vid Stockholms Universitet, 2008.

³⁵ Läroplanen för Grundskolan 2011. s. 14

4. Skapande Skola –diskursen och den sociala praktiken

I detta kapitel kommer undersökningen att presenteras. För att göra framställningen överskådlig har den delats in i tre huvuddelar: Politiken, den formella diskursen och Praktiken. Avsnittet om politiken presenterar politiska tankegångar som ligger bakom Skapande Skola. Avsnittet om den formella diskursen behandlar hur Skapande Skola utformats och beskrivs fungera. Den sista huvuddelen beskriver hur diskursen kring Skapande Skola formar den sociala praktiken och dess aktörer, och här främst dess kulturaktörer.

Inledningsvis kan nämnas att Skapande Skola är en departementsöverskridande insats som avses vara ämnesintegrerande och därför berörs många olika instanser och personer. Skapande Skola är helt enkelt väldigt komplext. I min framställning har jag sökt undersöka hur diskursen kring Skapande Skola formar och reglerar flera olika aktörer i praktiken och vävt in analys och reflektion utifrån de teorier som återfinns i teorikapitlet. Slutligen är min ambition att föra en avslutande diskussion som behandlar ifall kultur i skolan kan avskiljas som ett (bourdianskt) fält.

Nedan börjar vi från början med att titta på hur makten, politikerna i vårt fall, anammat vissa idéer som ligger till grund för Skapande Skola. Jag kommer i min framställning att använda ett påhittat ord: ”nepumanisk”, istället för att skriva ut ”som är typiskt för sättet att se på offentlig förvaltning genom diskursens New Public Management –iska ögon”. Ordet har jag hittat på för att förenkla skrivandet och undvika för långa meningsbyggnader.

4.1 Politiken som skapat Skapande Skola

Informationsbroschyren till skolorna från regeringen är undertecknad både Lena Adelsohn-Liljeroth, kulturminister och Jan Björklund, utbildningsminister. De skriver att ”visionen är att kulturen ska ta mer plats i hela samhället och då är skolan en självklar utgångspunkt”³⁶. Att skolan skulle vara en utgångspunkt innebär att man tänker sig att eleverna ska bära med sig ett intresse för kultur när de inte längre är elever utan lever som vuxna i samhället. Politikerna uttrycker även ett samband mellan samarbetet mellan skola och kulturliv och barns kreativitet.

³⁶ Skapande Skola –En satsning på mer kultur i skolan, Ku 11.010

Här finner vi den departementsöverskridande kollaborationen som yttrar sig i Skapande Skola, både *barnens utbildning* och *kulturlivet* ska gynnas av satsningen.

Det finns på det politiska planet tydligt en koppling till idéerna kring estetiska lärprocesser, även om dessa inte alltid lyfts fram som det främsta målet med satsningen. Det beskrivs i regeringens informationsbroschyr till skolorna att ”estetik och kreativitet kan öppna nya vägar för att skapa intresse och lust, ge förståelse och skapa mening.³⁷” Det står klart och tydligt i övrig informationstext, bland annat på regeringens hemsida, om att estetiska lärprocesser är ett positivt inslag i undervisningen –både i teoretiska och praktiskestetiska ämnen.

4.1.1. 2009 års kulturpolitiska mål och kulturministerns syn på kulturarbete

År 2009 infördes nya nationella kulturpolitiska mål och dess uppfyllelse skulle nås genom en handlingsplan som formulerats i form av fem punkter. Den sista punkten berör barn och unga. Punkten lyder: ”För att uppnå målen ska kulturpolitiken särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur”. På en konferens om Skapande Skola som hölls den 18 april 2013 höll kulturministern ett kort tal om intentionerna bakom bidraget. Enligt en deltagare var talet nästintill ordagrant samma tal som det samma minister höll vid symposium för barnkultur på Stockholms Universitet ungefär en månad tidigare. I talet uttryckte Lena Adelsohn-Liljeroth att ”barn och unga har rätt att skapa och ta del av professionell kultur”. Gentemot punkten i de kulturpolitiska målen finns en liten skillnad – professionaliteten. Just professionaliteten är någonting som återkommer som ett viktigt moment i hela Skapande Skola, och knyter an till en annan punkt i de kulturpolitiska målen, nämligen kvalitet. I sitt tal fortsätter kulturministern genom att beskriva vilka som är vinnarna i Skapande Skola. Först menar hon att det är eleverna (som får fler språk att uttrycka sig med), sedan lärarna och till sist är det kulturskaparna. Kulturskaparna, säger hon, kan nå en ny publik som de kanske inte jobbat med tidigare. Denna syn på kulturarbetarens roll i Skapande Skola hittar vi i en artikel i Svenska Dagbladet som kulturministern författat, där hon skriver att ” Skapande skola har blivit en stor framgång; elever har fått arbeta med professionella filmare, dansare, konstnärer och skådespelare och över 1000 kulturskapare har fått uppdrag och kunnat möta en helt ny publik.”³⁸. Synen på kulturarbetarens roll i samarbetet med skolan är som om kulturarbetaren uppträder och eleverna agerar publik.

³⁷ Skapande Skola –En satsning på mer kultur i skolan, Ku 11.010

³⁸ http://www.svd.se/kultur/kulturdebatt/kom-in-i-matchen-nu-soderlund_8057296.svd

Som vi ska se skiljer sig kulturministerns perspektiv på detta från andra aktörer som arbetar med Skapande Skola.

4.1.2. Läroplanen för grundskolan från 2011

I ovanstående informationsbroschyr kopplas Skapande Skola starkt till läroplanen för grundskolan från 2011. I läroplanen finns många avsnitt som kopplar skolans uppdrag till kultur och skapande. Skolan har i uppgift att ge elever en inblick i närsamhällets kulturliv³⁹, ge dem kunskaper nog att ”använda och ta del av många olika uttrycksformer så som språk, bild, musik, drama och dans samt ha en utvecklad kännedom om samhällets kulturutbud”⁴⁰. Skolan ska stimulera elevers kreativitet och ge elever kunskap att kunna lösa problem och omsätta idéer i handling på ett kreativt sätt. Det står att skapande arbete och lek är väsentliga delar i det aktiva lärandet⁴¹, ”förmåga till eget skapande hör till det som eleverna ska tillägna sig”⁴². Dessa formuleringar är bara några av de som återfinns i läroplanen för grundskolan och som uttrycker ett ökat intresse för att kulturen ska få en större plats på i undervisningen. Det står till och med att ”alla som arbetar i skolan ska verka för att utveckla kontakter med kultur- och arbetsliv, föreningsliv samt andra verksamheter utanför skolan som kan berika den som en lärande miljö”⁴³. Det innebär alltså att lärare, rektorer, fritidspedagoger och resurspersonal (vaktmästare, skolmåltidspersonal?) har som en av sina arbetsuppgifter att verka för att utveckla kontakter med bland annat kulturlivet. Hur detta följs upp och vilka krav som ställs på arbetsinsatsen specificeras inte.

4.1.3. Oenigheter kring satsningens politiska karaktär

Den nu gällande läroplanen började som nämnts gälla år 2011 och Skapande Skola startade år 2008. I pressen från tiden kring införandet av Skapande Skola beskrivs satsningen närmast som arbetspolitisk. Skapande Skola pengarna, som år 2008 låg på 55 miljoner kronor och endast riktade sig till högstadielärover, beskrivs som en utväg för kulturarbetare, främst på scenkontsområdet, som upplevt att de fått tillgång till mindre finansieringsmöjligheter i

³⁹ Lgr 11 s 17

⁴⁰ Lgr 11 s 14

⁴¹ Lgr 11 s 9

⁴² Lgr 11 s 10

⁴³ Lgr 11 s 17

kulturbudgeten⁴⁴. Nyligen publicerade Svenska Dagbladet en artikel av poeten Mats Söderlund där han menar, som de flesta att Skapande Skola är positivt, men att det är en utbildningspolitisk satsning, snarare än en kulturpolitisk. Olika aktörer verkar se på Skapande Skola på olika sätt när det kommer till att klassificera vilken kategori av politik som det handlar om. Detta märktes även på konferensen den 18 april. Moderatoren kommenterade, som nästan i förbigående, att satsningen inte är en konstnärspolitisk satsning utan utbildningspolitisk. Varpå en representant från Kulturrådet, Lotta Brilioth Biörnstad, fliker in att det ju är en kulturpolitisk satsning.

Hur som helst verkar det vara fallet med Skapande Skola att det har flera departementsöverskridande politiska mål: att främja det professionella kulturlivet (kultur- och arbetspolitik), att främja barns rätt till kultur (kulturpolitiskt) och att nå högre måluppfyllelse från läroplanen sett (utbildningspolitiskt).

4.1.4. New Public Management och Skapande Skola

På den politiska nivån kan flertalet nepumaniska inslag nämnas. Framför allt är det tydligt att kravet på uppföljning är starkt. I informationstexten på regeringens hemsida finner vi en ruta med kort information om satsningen ”Skapande Skola –i korthet”⁴⁵ där en av punkterna lyder ”- följs upp löpande”. Dels genom skolornas återrapportering till Kulturrådet efter läsårets slut, och dels genom Kulturrådets egna rapporter, enkäter och undersökningar. Uppföljningskravet riktar sig inte bara till lärarna utan även eleverna och kulturarbetarna ska vara med i uppföljningsarbetet. Den data som sammanställs i rapporterna är framförallt konkreta siffror som beskriver vad pengarna har gått till.

Det avtalslika förhållandet mellan beställare och utförare, som är ett vanligt inslag inom NPM, finns även vissa likheter med hos Skapande Skola projekt. Här är det Kulturrådet på uppdrag av regeringen som beställer ett arbete från skolhuvudmännen, som levererar ett samarbete mellan lärare, elever och kulturarbetare. Däremot kan det inte liknas vid en upphandling i den vanliga bemärkelsen därför att det inte handlar om anbud och lägsta pris här. Det handlar istället om att Kulturrådet godkänner handlingsplanen för de handlingsplaner som anses godtagbara. Målet är att alla barn ska få så lika stor tillgång till professionell kultur som möjligt. Det är därför inte möjligt att döma ut en handlingsplan om även om projektförslagen kanske inte helt direkt kan

⁴⁴ <http://www.dn.se/kultur-noje/scen/teaterforbundet-kraver-akut-hjalp>

⁴⁵ <http://www.regeringen.se/sb/d/1897/a/88180>

anses relatera till de uppsatta målen. Barns rätt till kultur kan helt enkelt inte bero på hur bra skolhuvudmännen är på att skriva en handlingsplan. Detta är givetvis en frågeställning som inte är enkel att lösa. Å ena sidan talas om att Skapande Skola är projekt som ska ligga utöver den ordinarie kulturverksamheten på skolorna. Eleverna ska ha ett visst antal timmar i slöjd- musik- och bildsalen. Dessutom har eleverna rätt till en kulturpeng som kan utnyttjas för att till exempel gå och se en föreställning. Skapande Skola ska vara någonting annat och utöver detta grundutbud. Samtidigt motiveras Skapande Skola och intentioner med Skapande Skola från politiskt håll med att barn har rätt till professionell kultur. Detta gör att det blir svårt att motivera att inte alla elever ska få ta del av pengarna.

Det är tydligt men kanske inte förvånande att de komponenter som finns inbyggda i det nepumaniska sättet att se på offentlig förvaltning delvis återfinns i diskursen kring Skapande Skola. NPM kan ses som den överordnade diskurs som Skapande Skola faller under.

4.2 Skapande Skola och den formella diskursen

Detta avsnitt avser att kartlägga diskursen kring Skapande Skola. Diskursens mål och subjekt lokaliseras. Förordningen bakom bidraget kommer kort att beskrivas, därefter Kulturrådets instruktioner och information och till sist presenteras två handlingsplaner från två olika skolhuvudmän.

4.2.1. Förordning 2007:1436

Den förordning som står bakom Skapande Skola trädde i kraft 2007 och reviderades senast 2012. I den står det att ändamålet med Skapande Skola är att (1) långsiktigt integrera kulturella och konstnärliga uttryck i årskurserna F-9 med utgångspunkt i Lgr 11, samt att (2) ”öka den professionella kulturverksamheten för och med eleverna, så att tillgången till kulturens alla uttrycksformer och möjligheterna till eget skapande ökar”.

Här ser vi alltså att de två ändamålen är att långsiktigt integrera kulturen i undervisningen och att öka professionell kulturverksamhet för och med elever. I linje med detta beskrivs att pengarna ska gå till (1) inköp av professionell kulturverksamhet, (2) insatser som främjar elevernas eget skapande som en del av undervisningen och till (3) långsiktiga insatser för samverkan mellan skola och kulturliv. Förutsättningarna för att kunna få detta bidrag är att skolans huvudman ska

lämna in en handlingsplan för hur samverkan mellan skola och kulturliv ska utvecklas, samt en redogörelse för de kulturinsatser som planeras. Tankegången är enkel att följa: Skolans huvudman, som är ansvarig för verksamheten, ska utforma en handlingsplan. Handlingsplanen följs och resultatet utvärderas och redovisas.

4.2.2. Kulturrådet

Statens Kulturråd är den myndighet som fått i uppgift att fördela bidragspengarna som går till Skapande Skola. Förutom pengar till Skapande Skola fördelas många andra bidrag från Kulturrådet. Bidragsfördelning är en av Kulturrådets uppdrag, men de arbetar även strategiskt med kultur, samt med kreativa och kulturella näringar. På Kulturrådets hemsida finns information och instruktioner om hur ansökningsprocessen går till och kraven för Skapande Skola.

4.2.2.1 Ansökningsförfarandet och kvalitetsbegreppet

Som tidigare nämnts i förordningen är den skolans huvudman som söker bidraget.

Skolhuvudmannen är den som är ansvarig för skolväsendet, det vill säga kommunen hos de kommunala skolorna och ägaren/stiftelsen/föreningen hos de privata skolorna. Med andra ord är det inte rektorn som söker för dessa medel. Nedan illustreras tidsramarna för bidragsprocessen.

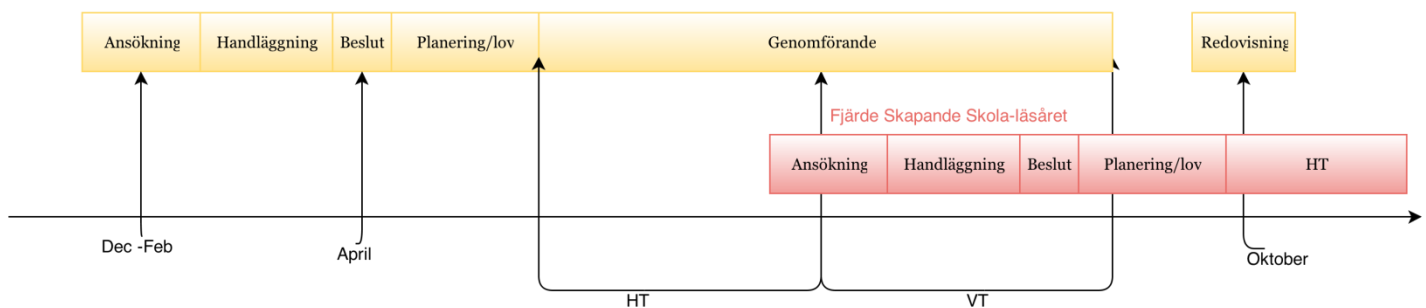
Första Skapande Skola-läsåret

Andra Skapande Skola-läsåret

Tredje Skapande Skola-läsåret

Figur 1: Tidsram för Skapande Skola projekt

Av figuren kan tidsramarna för projekten förstås. Ansökningsfönstret ligger i december till början av februari. Efter handläggning hos Kulturrådet kommer beslut om tilldelade medel, ungefär i april månad. Pengarna ska förbrukas under läsåret som börjar i augusti samma år och avslutas i juni året därpå. Senast i oktober ska en redovisning skickas till Kulturrådet. Sammanlagt pågår en Skapande Skola omgång alltså från ansökning till redovisning i ca 23 månader.

Handlingsplanen bedöms enligt följande punkter enligt Kulturrådets hemsida:

- kvaliteten på strategin/handlingsplanen
- kvaliteten på insatserna
- hur kulturaktiviteterna integreras i lärandet
- kostnadsstorleken i relation till insatsernas omfattning
- att så många elever som möjligt får tillgång till konst och kultur
- om särskolan eller motsvarande och förberedelseklass involveras i aktiviteterna.⁴⁶

En svårighet med dessa punkter är att definiera och avgöra kvaliteten på insatserna och på strategin endast utifrån ett dokument. För att hjälpa till med att visa på vad som menas med kvalitet i detta fall har Kulturrådet valt att exemplifiera med goda handlingsplaner på hemsidan. Ett par av dessa kommer att presenteras längre ned. Ett annat krav för att ansökningen ska gå igenom är att kulturutövaren som ska genomföra projektet eller samarbetet med skolan måste vara en professionell kulturaktör. Detta definierar Kulturrådet med Arbetsförmedlingen Kultur Medias beskrivning av professionella kulturaktörer. Definitionen innebär att aktören antingen ska vara formellt högskolautbildad eller ha under de senaste tre åren haft konstformen som sitt huvudsakliga arbete. För bildkonstnärer är samma krav på fem år istället för tre år. Här förstås hur idén om att kvalitet i projekten beror av kulturaktörens professionalitet (en sats i diskursen i Foucauldisk mening) reglerar den sociala praktiken.

Exakt vad kulturaktören ska göra med eller för eleverna får skolorna själva bestämma, Kulturrådet ger en lista på vad som får bekostas av pengarna:

- inköp av kulturverksamhet till årskurs F–9.
Insatserna kan omfatta till exempel inköp av föreställning eller guidning på museum.
- insatser som främjar eget skapande som en del av lärandet inom årskurserna F–9. En kulturpedagog eller annan professionell kulturaktör ska vara involverad i arbetet.

⁴⁶ <http://www.kulturradet.se/sv/bidrag/Skapande-skola/Detaljerad-information/>

- insatser som främjar förbättrade strukturer för en långsiktig samverkan mellan grundskolans årskurser F–9 och kulturlivets parter. Insatserna kan omfatta kostnader för gemensamma seminarier eller konferenser som syftar till stärkt samarbete mellan skola och kulturliv – dock inte till kompetensutveckling/studiedagar för skolans personal.

Denna lista är väldigt vag och det är förmodligen meningen med dessa ordval. Om vi återgår till regeringens tidigare nämnda informationsbroshyr finner vi att det ska finnas en väldig bredd i vad Skapande Skola projekt mynnar ut i. Av dessa punkter, kanske främst den första, kan man få intrycket av att man kan göra nästan vadsomhelst kulturellt med eleverna. Restriktionen är att den kulturverksamhet som får köpas in inte får vara vilken som helst. Det måste röra sig om professionell kulturverksamhet. Att säkra kvaliteten på projekten verkar knytas till den professionella kulturaktören. Det finns givetvis utrymme för en viss problematik här. Om en lärare eller en skola skulle vilja göra ett specifikt projekt, för konkretitionens skull kan vi säga att musiklearen och SO-läraren vill göra ett ämnesintegrerande projekt om religion i USA och använda gospelmusik för att exemplifiera hur kulturella uttryck kan användas för att människor ska hitta ett språk som de kan uttrycka sig genom. Hur hittar de en kulturutövare som kan komma in och spela och göra gospelmusik med eleverna? Är det skolan som ska anpassa sina Skapande Skola projekt till det utbud som finns eller är det kulturaktören som ska anpassa sig till skolan. Om vi nu säger att kulturutövarna som skolan känner till inte egentligen är experter på gospelmusik, utan på sambadans och svensk poesi. Ska skolan göra om hela sin idé för att passa kulturutövaren, eller ska de hitta en aktör som kan tänka sig att öva in ett par gospelsånger med eleverna ändå? Skulle det då vara kvalitet? Och vad är det som säger att musiklearen inte egentligen hade gjort det bättre själv med ett par CD-skivor och en amatör-körledare från närliggande kyrka? Detta exempel hjälper till att belysa vissa praktiska och teoretiska problem som uppstår i diskursen. Ännu finns inte endast ett sätt att lösa problemen, även om större kommuners lösningar tenderar att likna varandra. Kulturarbetarna, som vi återkommer till, menar ofta att de skräddarsyr varje workshop genom att ta hänsyn till skolans önskemål, elevernas ålder och priset. Även om inte en enda workshop är den andra lik verkar det som om workshop formatet blivit standardutbudet som de flesta kulturutövare erbjuder.

4.2.3. Utvecklingen sedan 2008

Oavsett vad som menas med professionell kultur och ett lyckat Skapande Skola projekt så har de medel som gjorts tillgängliga för projekten ökat sedan startåret 2008. Första året beviljades

bidrag för 55 miljoner kronor, året därpå var det samma belopp som fördelades⁴⁷. Under det pågående läsåret har skolorna sammanlagt 156 miljoner att röra sig⁴⁸ med och inför nästa läsår har 170 miljoner kronor beviljats i Skapande Skola bidrag. Inför det kommande läsåret tros 700 000 elever att få ta del av bidraget i grundskolans alla årskurser samt i förskolklass. Priset per elev uppgår till ca 240 kr. Detta kan jämföras med startårets 175 kr per elev till ca 314 000 elever i årskursena 7-9. Det är både kommunala och fristående skolor som tar del av bidraget.

4.2.4 Uppföljningsuppdraget och kravet på elevinflytande

Som med alla bidrag ska redovisning ske för hur pengarna har spenderats, i blanketten för redovisning finns plats för uppföljning av vilka sorts projekts som genomförts samt på vilket sätt eleverna genom Skapande Skola nått högre måluppfyllelse och på vilket sätt personalen utvecklats genom projektet. I den nya skollagen står att barn och elever ska ges inflytande över sin utbildning och detta gäller även för Skapande Skola. Eleverna ska få påverka vilka sorts projekt de ska få arbeta med så gott som det går och beroende på deras ålder och mognad. Kulturrådet har i uppgift att göra en kontinuerlig uppföljning av bidraget och rapportera till regeringen.

4.2.5. Två goda exempel

För att hjälpa skolhuvudmännen med vad som menas med en bra handlingsplan har Kulturrådet exemplifierat detta med ett antal handlingsplaner på sin hemsida. Här presenteras två av dessa i korthet för att ge en ökad förståelse för vad Kulturrådet letar efter när de kollar på ansökningarna. Eller med andra ord vilka idéer som de ansökande måste anamma för att kunna ta del av resurserna, vilka idéer som reglerar den sociala praktiken. Två handlingsplaner har valts, en från en kommunal huvudman och en från en fristående huvudman.

4.2.5.1. Örebro Kommun

Uppbyggnaden i Örebro Kommuns handlingsplan följer den som efterfrågas på Kulturrådets hemsida. Kulturrådet skriver att i handlingsplanen ska följande framgå:

⁴⁷ <http://www.dn.se/kultur-noje/har-ar-budgetens-vinnare>

⁴⁸ <http://www.kulturradet.se/sv/nyheter/2012/Skola-och-kulturliv-narmar-sig-varandra-genom-Skapande-skola/>

”Handlingsplanen ska beskriva nuvarande kulturinsatser, hur kulturens roll i skolan ska stärkas, hur samverkan med kulturlivet ska stärkas, hur skolans elever har deltagit i arbetet med att planera, genomföra och följa upp insatserna.”⁴⁹

På detta sätt har Örebro kommun på fyra sidor radat upp sina insatser under sex rubriker. Först beskrivs vad de gjort för förgående års beviljade medel, hur de annars arbetar med kultur i form av egna insatser, samordning i länet och konferenser för kulturombud och kulturinstitutioner. Sedan ett avsnitt med fyra spår som beskriver hur kommunen långsiktigt arbetar för att stärka kulturens roll i lärandet. Dessa fyra spår kan sammanfattas med att de enskilda skolorna får göra egna projekt samt att kommunikationsplattformar ordnas för berörda möjliggörare: kulturombud, kontaktpersoner för Skapande Skola, Kulturaktörer, Landsting, Kommun, grannkommuner och kulturkonsulenter. Kommunikationsplattformarna handlar om enstaka seminarium per år eller ett ospecificerat antal träffar för erfarenhetsutbyte.

Den tredje punkten berör hur elevena getts tillfälle att medverka i arbetet att utforma handlingsplanen. Detta har de gjort genom att utforma lokala handlingsplaner tillsammans med lärare. Punkt fyra berör hur samordning, uppföljning, organisation och utvärdering sker. Här beskrivs att kommunens Barn och utbildningsförvaltning givit Kulturskolan uppdraget att samordna och utveckla Skapande Skola. Uppföljning sker av samordnaren, kulturutövare och lokalt på skolorna. Punkt fem radar upp vilka insatser som redan görs för att stärka kulturens roll i lärandet och punkt sex är en kort punkt som förtydligar att Skapande Skola gör skillnad.

4.2.5.1. Ösbyskolan

Ösbyskolans handlingsplan följer i stora drag också de riktlinjer som Kulturrådet ritat upp. Rubrikerna i det tresidiga dokumentet följer strukturen: ”Insatser som redan görs för att stärka kulturens roll i lärandet och långsiktigt arbete med detta” – ”Hur samverkan med kulturlivets parter ska stärkas” – ”Elevinflytandets roll” samt en preliminär plan för läsårets insatser. Det står bland annat i handlingsplanen att uppföljning sker kontinuerligt, efter varje aktivitet. Det arbete som planeras för läsåret är ett arkitekturprojekt som ska drivas hela året med samarbete med arkitekturmuseet samt en verksam arkitekt.

⁴⁹ <http://www.kulturradet.se/sv/bidrag/Skapande-skola/Handlingsplanerna/>

Ösbyskolan är en liten skola i Danderyd med ca 95 elever⁵⁰ i årskurserna F-3 och det märks tydligt i handlingsplanen att organisationen är mindre än Örebros kommun. Hela skolan och alla årskurser engageras i projektet på en skola där alla eleverna, enligt hemsidan, känner varandra. Jämfört med Örebro kommun som har delegerat ansvaret för Skapande Skola från kommunens Barn- och Utbildningsförvaltning till kulturskolan som förmedlar kontakten mellan kulturaktörerna och skolornas kulturombud. Kulturombuden i sin tur kommunicerar med rektor och övriga lärare på skolan. Konstateras kan att organisationen och mellanleden för ett Skapande Skola projekt kan se väldigt annorlunda ut, beroende på hur många skolor huvudmannen ansvarar för.

Det är även tydligt att dessa två handlingsplaner som Kulturrådet ger som goda exempel väldigt tydligt använder samma språk och struktur som Kulturrådet själv använder för att beskriva syftet med Skapande Skola. Alla aspekter som uppges vara viktiga med Skapande Skola återges i handlingsplanen: långsiktig integration av kultur i lärandet, professionell kulturaktör, elevinflytande och struktur/plan för uppföljning.

Det är ett pedagogiskt sätt att lära skolorna att sätta sig in i vad regeringen nu vill satsa på. En beskrivning ges på vad som förväntas av skolorna och pengar knyts till beskrivningen. Skolorna tvingas lära sig att använda samma språk för att få tillgång till pengarna, genom att behöva formulera handlingsplaner som de förbinder sig att genomföra. Frågan är såklart vem det är som lär sig språket och om hela organisationen, och varje lärare, skapar sig en förståelse för vad syftet med Skapande Skola är och hur det långsiktigt är ämnat att integrera kultur i lärandet? Skolhuvudmännen anammar diskursens språk och satser, som reglerar den sociala praktiken.

4.3. Skapande Skola i praktiken

I detta avsnitt presenteras hur Skapande Skola projekt har sett ut och hur intervjupersonerna som arbetar med Skapande Skola upplever och pratar om sina erfarenheter.

4.3.1. Tre exempel på Skapande Skola projekt

För att beskriva vad ett Skapande Skola projekt är för någonting ska tre olika projekt kort presenteras. Fokus ligger på projektens form och samarbetets utsträckning.

⁵⁰ <http://osbyskolan.se/>

4.3.1.1. Ensemble Yria

Ensemble Yria är en kvartett som består av fyra personer som läst en musikleäro utbildning med inriktning mot rytmik på Musikhögskolan. De har skrivit många barnsånger med ett par tillhörande barnböcker som de framför och gör workshops till, bland annat genom Skapande Skola. De skräddarsyr workshops efter skolans behov och uppdragets omfattning, och tillfällena kan se väldigt olika ut. Moment som kan ingå i ett Skapande Skola projekt är korta föreställningar, att eleverna får skriva en egen sång, eller gestalta musiken med kroppen. Yria har bland annat gjort ett Skapande Skola uppdrag där de genom länsmusikerna fått komma till regionens olika skolor och göra workshops. När de kom till de olika skolorna upplevde de att de inte alltid blev mottagna på ett välkomnande sätt. Många av skolorna visste knappt om vilken dag kvartetten skulle dyka upp och ville inte träffas för att göra någon uppföljning på projektet. En medlem i kvartetten uttryckte på en konferens om Skapande Skola att det ibland kunna kännas som om man kom för att “anfälla med ett projekt” och talade om hur mycket bättre projekten kan bli när kvartetten samarbetar med skolpersonalen som ett team.

4.3.1.2 Stockholms Saxofon kvartett

Stockholms Saxofon kvartett har under flera år haft ett nära samarbete med en skola i Täby. Här yttrar sig ett Skapande Skola projekt som ser annorlunda ut än till exempel Yrias tidigare nämnda workshops. Varje år ordnar skolan en musikal som en hel årskurs obligatoriskt måste vara engagerad i. Till denna musikal arbetar eleverna och skolans musiklärare tillsammans med kvartetten. Eleverna får besöka musikernas studio och musikerna spenderar ett antal dagar på skolan där de övar tillsammans med eleverna. När musikalen är färdig att spelas upp finns saxofonkvartetten med på scenen och spelar musiken. Både skolan och kvartetten uttrycker på en konferens om Skapande Skola i april 2013 att de trivs väldigt bra med samarbetet och att eleverna alltid ser fram emot att få träffa musikerna. Musikalerna skrivs av musikläraren som försöker integrera olika skolämnen i musikalens tema.

På konferensen fick både musikläraren och kvartetten frågan om hur mycket tid de lagt med på musikalen i förhållande till lönen och bägge parter fick medge att de arbetade väldigt många gratistimmar för att få det hela att gå ihop. Skolan får även hjälp av en pensionär och gammal anställd, som uttrycker att hon älskar att arbeta med musikalen och därför gärna ställer upp även om hon inte får betalt. En av medlemmarna i kvartetten hade räknat ihop hur många arbetsdagar

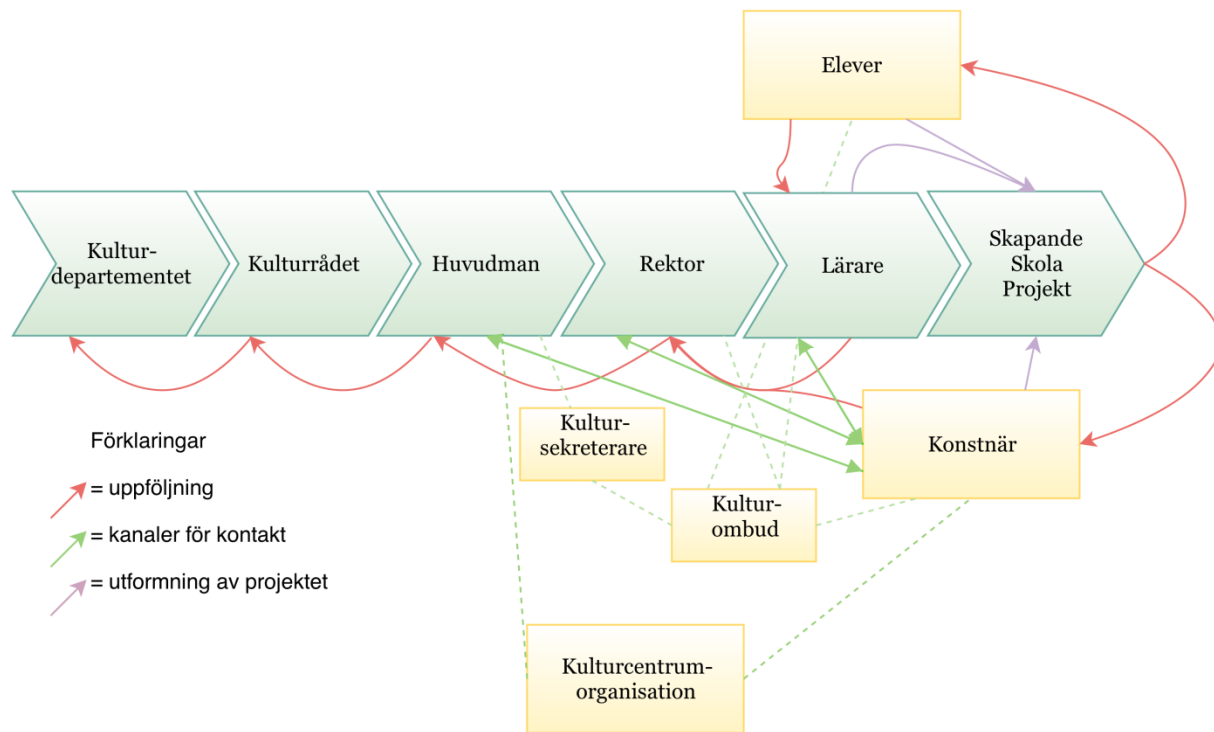
de lagt ned på en musikal. 22 arbetsdagar menade han att de hade tillbringat på skolan innan en musikal genomförts. Skolan fick för detta samarbete 24 000 kronor, och hela summan gick till kvartetten. Förutom denna summa lade skolan till ytterligare 24 000 ur egen budget som gick till kvartetten. Med andra ord fick kvartetten totalt 48 000 kr för att 4 personer skulle arbeta 22 arbetsdagar, och bara hälften av pengarna kom från Skapande Skola-pengar. Tänker vi oss att dessa dagar var heldagar innebär detta en timlön på 68 kr/h innan sociala avgifter och semesterersättning betalats.

4.3.1.3. Tage Granit

Teatergruppen Tage Granit har en halvdags-workshop som heter Sanning eller Bullshit som de spelar för grundskoleelever. Upplägget ser ut så att eleverna först får ta del av en föreläsning/föreställning som de sedan diskuterar. Eleverna tror att de ska gå på en föreläsning. Först står en kvinna där som försöker övertala barnen om hur bra det är att vara hemmafru. Kvinnan blir avbruten av någon i publiken som inte håller med henne, och som själv kommer upp och berättar. Tillslut är det fyra personer med olika åsikter som diskuterar och är nära på att börja slåss. Då bryter elevernas lärare in, stoppar det hela och ser till att eleverna får lyssna på var och en av föreläsarna enskilt. Tillsist får eleverna reda på att det hela varit på låtsas och de får diskutera vilka av föreläsarna det varit lättast att hålla med och varför de upplevt det så. Temat för workshopen är genus och den har spelats på många olika skolor.

4.3.2. Hur möjliggörs Skapande Skola projekten?

Innan intervjumaterialet och medföljande analys läggs fram ska först och återigen fastslås att Skapande Skola är en komplex arbetsform. Innan ett projekt har möjliggjorts kan många olika aktörer hinna bli inblandade på olika nivåer i samhället: Statens Kulturråd, kommun, länskultursorganisationer, centrubildningar, kulturkonsulenter, kulturskolor, kulturombud, kulturarbetare, rektor, lärare, elever. Diagrammet nedan söker illustrera och kartlägga komplexiteten hos kommunikationsvägarna som kan förekomma i ett enda Skapande Skola projekt.

Figur 2: Aktörsschema. Figuren illustrerar de olika mellanleden för kommunikation som kan finnas för ett Skapande Skola projekt. De röda pilarna visar kommunikation för uppföljning. De gröna pilarna, även de streckade, visar möjliga kanaler för kontakt som kan resultera i ett projekt. De lila pilarna visar vilka aktörer som är med och genomför själva projektet.

4.3.3. Skapande Skola enligt aktörerna

Som nämnts tidigare i kapitel 2 har jag i denna djungel av aktörer har jag sökt hitta intervjupersoner som har olika funktioner. Intervjupersonerna har bestått av en från skolans värld, en som sitter på den kommunala förvaltningen och två kulturaktörer. I texten kommer dessa ges påhittade namn som börjar på samma bokstav som det område de arbetar inom. S för intervjupersonen på skolan (Stina), F för intervjupersonen på kommunal förvaltning (Felicia) och K för de som arbetar som kulturaktörer (Kajsa och Katrin).

Den första intervjupersonen arbetar som lärare och arbetslagsledare på en kommunal högstadieskola inom Stockholms Stad. Hon är även Skapande Skola ansvarig på skolan och ansvarar därmed för kontakt mellan kulturskolan i stadsdelen och lärarna. Kulturskolan och skolan samarbetar varje år för att komma överens om vilka aktiviteter som ska erbjudas eleverna i årskurs 7 under skolans årliga temavecka. Eleverna får sedan välja mellan 7-8 olika aktiviteter

som kulturskolan erbjuder, exempel på aktiviteter är improvisationsteater och körsång. Aktiviteterna utvärderas efter varje omgång av både lärare och elever. Denna intervjuperson kommer härfter att benämnas Stina.

Den andra intervjupersonen arbetar som ansvarig för samordnandet av Skapande Skola på kommunal nivå. Hon arbetar på kommunens kultur och fritidsförvaltning och samarbetar med barn och utbildningsförvaltningen. Hennes främsta kunskapsområde är scenkonst. Kultur- och fritidsförvaltningens kontor finns i kommunens kulturhus där café, scen, bibliotek och konsthall samsas. Kommunen har tagit del av Skapande Skola pengar sedan hösten 2008. Denna intervjuperson kommer härfter att benämnas Felicia.

Den tredje intervjupersonen är en fristående dramapedagog som gjort ett par olika Skapande Skola projekt. Dramapedagogen är utbildad vid Musikhögskolan i Göteborg och har sedan läst till ett par kurser i teater. Personen har arbetat med Skapande Skola dels genom en fristående teatergrupp och dels i egen regi. Projekten har sett lite olika ut och behandlat lite olika teman, men har oftast har det rört sig om en föreställning med tillhörande worksop för eleverna. Denna intervjuperson kommer härfter att benämnas Kajsa.

Den fjärde intervjupersonen arbetar som teaterchef på en liten fristående teater med kontor i Stockholm. De har arbetat med Skapande Skola projekt sedan starten 2008. Ungefär hälften av deras verksamhet sker inom ramen för kultur i skolan. Andra uppdragsgivare som de har är företag och organisationer. Vad de gör på dessa organisationer kan se olika ut och på teatergruppens hemsida kan man läsa att de bland annat håller i workshops, utformar interaktiv teater, och leder samtal. De skriver att man vinner på att hela personalen får dela en upplevelse istället för att olika medlemmar i personalen enskilt åker på kurs. Denna upplevelse, skriver de om på hemsidan, skapar en gemensam värdegrund och teamkänsla.

Teatergruppen har jobbat med teater och workshops i skolmiljö i femton år och menar att de hållt på med Skapande Skola långt innan det fick namnet och bidragspengar, även om antalet uppdrag ökat sedan Skapande Skola startade 2008. Intervjupersonen från teatergruppen kommer härfter

att benämnas Katrin.

Nedan kommer de fyra genomförda intervjuerna att presenteras tematiskt. Det första temat behandlar hur kulturaktören ses i samarbetet. Tema nummer två kommer att behandla synen på kulturaktörens professionalitet och det tredje temat kommer att behandla den pedagogiska aspekten hos Skapande Skola.

4.3.3.1. Syftet med Skapande Skola

Intervjupersonerna har fått svara på frågan om varför Skapande Skola projekt görs eller att kort sammanfatta vad Skapande Skola är. Kajsa berättade att hon hade funderat på vad Skapande Skola egentligen är när hon kom in på cafét där intervjun genomfördes och insatt att hon egentligen inte visste så mycket om Skapande Skola. Kajsa berättade att hon förstått att det finns en speciell pott för Skapande Skola projekt som skolorna söker från men upplevde att hon inte visste vilka krav som ställdes för att få igenom ett projekt. Med hennes egna ord säger Kajsa:

“Så jag vet liksom inte exakt vilka regler, alltså hur pass reglerat det egentligen är... det känns som att det är lite.. det blir lite hipp som happ ibland... ja, det är lite förvirrande tycker jag.”

Stina svarar på frågan om vad syftet är med att ha Skapande Skola på skolan lite frågande att “Kultur är allt” och att de gärna skulle vilja ha mer pengar till kultur för eleverna så att de kan erbjuda eleverna i andra årskurser än årskurs 7 fler kulturupplevelser. Hon berättar att eleverna är intresserade av de kulturupplevelser som de erbjuds. Och avslutar sitt svar med att säga att “Man tänker bättre när man är en kulturell människa, så man behöver inte ens ställa frågan, herregud, alltså vi behöver mycket mer [pengar till kultur].”

Felicia fick frågan om syftet med Skapande Skola och berättade om estetiska lärprocesser. Hon svarade följande:

“Jag tror att det finns nog många tankar kring det här. Dels så tror jag att man ser det som en resurs en möjlighet att få en ekonomisk hjälp att få in konst

och kultur i skolan. Och där tror jag att vi blivit bättre, både skolan och vi administratörer så att säga, har blivit lite bättre varje år på att försöka få in det i skolarbetet, så att det inte blir en “kul grej”. Det är ju meningen att eleverna ska för möta, tänker jag och så tänker många lärare också, att få möta liksom professionella kulturarbetare, så att man kan få jobba på ett litet annat sätt. De här estetiska lärprocesserna som man pratar om, att man får jobba på ett annat sätt, under en... ett tema eller en... så. Det tycker jag när man träffar lärare....att få möta någonting annat, en annan vuxen, en annan profession, men gärna också att det ska gå in i skolarbetet, att man ska få in det.”

Felicias ord här passar väl in i de offentliga beskrivningarna av Skapande Skola, den långsiktiga integrationen i skolarbetet som “administratörerna”, de som sitter på förvaltningen, tillsammans med lärarna arbetar sig fram mot. Eleverna ska få ta del av kultur, möta professionalitet och ett annat sätt att arbeta, samtidigt som det ska gå in i skolarbetet. Även här är det tydligt att makten, eller Felicia som bestämmer vilket kulturutbud som skolorna ska erbjudas, talar diskursens språk och anammar dess idéer.

På frågan vad Skapande Skola är svarar Katrin att en del av de projekt och workshops som de gör skulle skolorna aldrig haft råd med om det inte vore för Skapande Skola. Projekt där “man använder konst i någon form för att belysa någonting annat. Och det är ju vad Skapande Skola är för oss.. men det är ju där man kan få en konstupplevelse, som kan vara fristående, men som också kan leda till någonting mer... än nog Skapande Skola. Ett utrymme för Skolorna att göra det, som skolorna aldrig hade haft råd med annars.”

4.3.3.2. Professionalitetens betydelse i Skapande Skola

Stina menar att det är självklart att det ska vara professionella kulturutövare som genomför projekten. “Det ska vara proffs. Bara för att det är kultur betyder det inte att det kan vara blaha-blahå så vem som helst kan ta hand om kultur.” och litet senare säger hon att “det måste vara proffs för att det ska vara kvalitet”. Stina uttrycker sig här med samma logik som representeranten från Kulturrådet använde på konferensen för att motivera varför vem som helst inte skulle kunna göra Skapande Skola projekt. Professionella kulturutövare, enligt Arbetsförmedlingen Kultur

Medias definition, är den kvalitetssäkring som behövs för att Skapande Skola ska anses hålla tillräckligt hög kvalitet.

Felicia förklarar att det är viktigt att kulturaktörerna är professionella med följande ord:

“Personligen så tycker jag att barnen ska ha det bästa. Eller går man i skolan då ska man ju liksom få möta det bästa tänker jag. Det står ju också på Kulturrådet att det är ett av kriterierna som man ska använda sig av professionella kulturutövare. Jag menar kommunen har ju två stora [teaterföreningar] som har väldigt stora föreningar, dem kan man absolut använda sig av också, men någon gång under ett sånt här projekts gång, så tycker jag att man behöver få träffa en person som arbetar med det här. Som har det som yrke. Dels därför att man, ett, *kan* arbeta som konstnär. Två, det blir en annan vuxen, en annan profession, då är det ju viktigt att man har den professionen.. liksom så. Sen får vi också mycket stöd av Landstingets subventioner och sådana här saker som också kan komma skolorna till godo.. eh.. så att.. ja, det blir ju en, vad ska man säga, det blir ju en.. en.. ut.. vad heter det? nä, men där är ju också en, inte en utgallring, men ja, man använder sig av dem som är bra helt enkelt.”

Hon tillägger att hon också tycker att man kan blanda om man vet att personen som man tar in är bra, men menar också att det inte är Kulturrådets intention utan att det ska in en profession också.

Kajsa ställer sig under intervjun frågan om hur framgång mäts i Skapande Skola projekt efter att hon fått läsa ett citat från en artikel som kulturministern skrivit⁵¹. Så här formulerar Kajsa sig:

“Men det är ju intressant hur man mäter framgång också... vad är framgång liksom? Är det *att* dem har fått jobba med professionella dansare, konstnärer, skådespelare, och att kulturarbetarna fått nya jobb... eller handlar det om

⁵¹ Se Bilaga I

kvaliteten liksom... eller så här, vad har kommit ut av det liksom? Det vore ju intressant att veta.”

Kajsa uttrycker här i citatet svårigheterna med mätbarhet när det kommer till framgång i projekt och kvalitet. Här någonstans finns frågan som skakar grundvalen för hur Skapande Skola är uppbyggt: Är det kulturarbetarnas professionalitet som säkrar att eleverna når målpuppfyllelse och blir tänkande individer och hela syftet med Skapande Skola? Om professionella kulturarbetare krävs för att skolorna ska fungera som den ska, och om alla barn har rätt till professionell kultur, ska inte Skapande Skola en obligatorisk del av skolarbetet? Och om det inte är så att kulturarbetarnas professionalitet krävs för att skolan ska uppnå sina mål, varför krävs det av Skapande Skola? Det verkar som om skolhuvudmännen inte anses vara tillräckligt skickliga på att bedöma vilka kulturaktörer som uppnår hög kvalitet. Istället har man valt att använda sig av Arbetsförmedlingens definition av vad en professionell kulturaktör är för att säkra kvaliteten. Genom att använda deras definition utesluts de kulturaktörer som inte redan livnär sig som kulturarbetare eller som har en formell utbildning vid en kulturhögskola. Bara de som redan befinner sig i konstvärlden får tillgång till denna inkomstmöjlighet. Men är det så att det är kulturaktörernas professionalitet som t. ex. dansare, konstnärer eller skådespelare är det som säkrar projektets kvalitet enligt intervjupersonerna? Detta återkommer vi till i nästa avsnitt.

4.3.3.3. Pedagogikens betydelse i Skapande Skola

Stina beskriver kulturaktörerna både som lärare och som professionella kulturarbetare. Under delar av intervjun kallas kulturarbetaren för “lärare” och under vissa delar kallas de för “proffs”. Stina menar att det är viktigt att den som håller i aktiviteten är pedagogisk så att personen kan förmedla någonting till eleverna. Hon pekar på de informationsblad om Skapande Skola som hon tagit fram och säger:

“om du tittar på dem, så deras... deras titel är också pedagog.. till exempel pedagog i akrobatik, pedagog i street dans, pedagog i bild och form och så vidare. De är inte bara proffsiga så de kan dansa för sig själva.. så det är, till exempel, att du är kunnig i ett ämne och är du inte bra pedagog kan du inte bli lärare också. Du måste bli... du måste också vara pedagog för att kunna förmedla...”

Det ställs alltså här ett krav på kulturaktören att den ska vara en kompetent pedagog och en kompetent kulturarbetare.

Felicia fick frågan om vilken yrkesroll hon skulle säga att kulturarbetarna har inom ramen för Skapande Skola och här följer hennes svar:

“[Kulturarbetarna] gör väldigt, väldigt mycket olika saker och det som jag tycker kan vara svårt, när man sitter på min stol, det är att veta hur pass goda pedagoger dem är. Dem kan ju göra en jättefin teater..nu pratar jag väldigt mycket om scenkonst, eftersom att det är lite min bit då. De kan ju göra en jättefin föreställning och sen kanske de inte alls är bra pedagoger, när de ska ut och möta barnen. Det har jag ingen aning om. Det är sånt som man efterhand för höra av andra kollegor, man får höra av utvärderingarna på skolorna... hur funkar det här liksom? [...] det är det där ibland, just det här mötet med barnen som jag tycker är så oerhört viktigt, för det får inte bli fel!”

Hon fortsätter med att prata lite om vad kulturarbetarna gör på skolorna och vikten av det pedagogiska. Och säger bland annat att:

“Ja... man sitter i lärarrummet, man presenterar olika projekt, att man ändå.. man måste möta.. liksom skolan.. man ska säga så här ‘oh, skolan förstår inte’ men... jag tror kulturarbetarna måste också sätta sig in i skolans värld, och det tycker jag att.. de har blivit ganska bra på. Jag tycker att man har mött bättre och bättre.”

Kajsa, som har arbetat med ungefär en handfull Skapande Skola projekt, säger att i den roll som hon haft har hon inte agerat på scen själv, utan varit pedagog. Hon fortsätter med att säga:

“Och det är ju också lite knivigt, för det finns ju kulturpedagoger på alla skolor, alltså det finns ju musiklärare, och det finns ju liksom.. och det är ju frågan hur de så här blir involverade i Skapande Skola... om dem.. alltså den resursen, vad som händer om den blir underminerad på skolorna av detta eller liksom hur... för jag tror verkligen också att det är skitviktigt att få möta professionell kultur liksom... och att få tillgång till det.. och så där då, men det behöver ju hela tiden utvärderas eller så man vet vad det är som händer i verkligheten.”

Katrin säger följande om kulturaktörernas yrkesroll inom ramen för ett Skapande Skola projekt:

“Är det en föreställning så är de [kulturarbetarna] skådespelare, och efter det, efter föreställningen blir de ju pedagoger, skulle jag vilja säga. Och det är nog.. alltså jag vet rätt många andra som också har workshops som dels ibland tar in fristående dramapedagoger, eller pedagoger, eh.. eller som har samtal men som väldigt starkt påpekar att ‘vi är inga pedagoger, vi har samtal med skådespelare’. Men vi söker ju skådespelare som tycker om att jobba, de kanske inte är pedagoger redan, som vill jobba med pedagogik också. Sen är det ju jätteofta att, som i [föreställningen] där är det två skådespelare med. Men då kanske jag hänger med ut och är pedagog också. Man vinner så otroligt mycket på att skådespelarna är med i workshoparna, för de [eleverna] har ju redan köpt dem liksom och varit impade över att de är skådisar.”

I citaten från de fyra intervjuerna ser vi att samtliga uttrycker att den pedagogiska biten är en väsentlig del och att kulturarbetarna som gör Skapande Skola projekt inte arbetar eller inte enbart arbetar som kulturarbetare inom ramen för satsningen. Vissa av kulturarbetarna som bara genomför workshops ser sig själva som kulturpedagoger, som Kajsa bland annat gjort. Och vissa av kulturaktörerna i Skapande Skola ser sig som en blandning mellan utövande kulturarbetare och pedagog, som i Katrins fall. Både Stina och Felicia uttrycker att både den konstnärliga och den pedagogiska kompetensen är viktig för de samarbeten som genomförs.

4.4. Åtterrapporering, professionalitet och pedagogik

Innan diskussionen fördjupas måste poängteras att Skapande Skola får 8 %⁵² av Kulturrådets totala anslag, för att sätta bidraget lite i perspektiv. Det är alltså inte en stor del av myndighetens budget som går till Skapande Skola. Däremot kan utvecklingen av Skapande Skola sedan starten 2008 uppmärksammas. År 2008 uppgick Skapande Skola-anslagen till ca 3 %⁵³ av Kulturrådets totala budget. Sedan 2008 har fördelningssystemet för kulturanslag genomgått en stor förändring genom en regionalisering, däremot har Kulturrådets budget inte minskat i takt med detta och deras totala budget är idag högre än den var 2008.

Inte bara den procentuella utvecklingen av Kulturrådets budget som Skapande Skola utgör är intressant, utan även det sätt på vilket satsningen presenteras politiskt. Bidraget presenteras som “kulturministerns skötebarn”⁵⁴, “regeringens största kultursatsning”⁵⁵, “en framgång som röner stort intresse både här i Sverige och utomlands”⁵⁶. Skapande Skola lyfts upp av regeringen som en fantastiskt viktig och framgångsrik insats. Därför är det intressant att diskutera den sociala praktiken och diskursen som råder kring Skapande Skola, samt vilka effekter som satsningen har och kan tänkas ha på kulturlivet.

Det är inte alla aktörer som håller sig odelat positiva till Skpande Skola. En vanlig kritik från kulturarbetarnas håll handlar om att budgeten är för liten för att de ska kunna ta skäligt betalt för sitt arbete. En annan kritik som bland annat har framförts av organisationen Teatercentrum är att retoriken kring Skapande Skola framställt satsningen som ett arbetsmarknadsstöd för fria kulturutövare⁵⁷. Flera av diskursens praktiska och teoretiska problem har ännu inte lösts även om många av de idéer som reglerar den sociala praktiken accepterats av de inblandade aktörerna. Nedan kartläggs väsentliga delar av den diskursiva praktikens svårigheter.

⁵² http://www.kulturradet.se/Documents/publikationer/2012/Budgetunderlag_2013_2015.pdf

⁵³ http://www.kulturradet.se/upload/kr/publikationer/2009/budgetunderlag_2010_2012.pdf

⁵⁴ Konferens om Skapande Skola. 2013-04-18

⁵⁵ http://www.svd.se/kultur/lagstadiet-far-kulturpeng_5497373.svd

⁵⁶ http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Kammaren/Protokoll/Riksdagens-protokoll-2012133_H00936/#{F300E1B4-9F96-458B-A8CE-EF16657E019D}

⁵⁷ Teatercentrum “Ny mötesplats för kultur och skola” 2010-10-04

Diskussionen som här ska presenteras har delats upp i tre underrubriker: återrapporteringskravet, professionalitetskravet, pedagogikkkravet. Det första kravet knyter an till teoridelen om New Public Management-rörelsen, och de två senare kraven knyter närmare an till en diskussion om Skapande Skola som Bourdianskt fält.

4.4.1. Det nepumaniska återrapporteringskravet

I styrdokumentet och för Skapande Skola beskrivs uppföljningen och redovisningen som en viktig del av av satsningen. Som tidigare beskrivits skickas redovisningarna till Kulturrådet för godkännande senast oktober varje år. Här får skolhuvudmännen med egna ord beskriva vad som gjorts och vilka resultat man kunnat se. Tanken är nepumanisk (ne-w pu-blic -man-agement -isk). Utföraren ska kunna redovisa tillbaka till beställaren vad som gjorts. Det vill säga skolhuvudmännen måste kunna redovisa hur de har utfört tjänsten som de fått betalt för. Det finns här en tanke om att kunna ställa bidragstagarna till svars för de skattepengar som de gjort av med. Det är inte bara någonting som Kulturrådet ska göra för att kunna utvärdera bidragets effektivitet, det ses även som deras skyldighet gentemot skattebetalarna och uppdrag från regeringen att kunna visa att skattepengarna inte lagts på annat än vad som bestämts.

I kommunernas handlingsplaner kan det finnas tydliga direktiv för hur uppföljningen ska ske. Det står bland annat vem det är som ansvarar för att utvärdera med eleverna, lärarna och kulturarbetarna. Det står även vem på kommunen/skolhuvudorganisationen som ska sammanställa utvärderingarna, innan huvudmannen kan återrapportera till Kulturrådet. Vad det är som ska utvärderas framgår inte lika tydligt. I handlingsplanen för den kommun som intervjupersonen Felicia arbetar på står det att:

“Efter 2011/2012 års Skapande skola-insatser planeras en resultatuppföljning för att se hur undervisningen och elevernas måluppfyllelse har påverkats av insatserna sedan start.”

Detta togs upp under intervjun och Felicia förtydligade att det är svårt att att mäta hur Skapande Skola påverkat elevernas resultat överlag. Det som följs upp är snarare vad som händer under själva projektets gång, till exempel vilka elever som vågat ta mer plats än de brukar. Intrycket som citatet ger är att det ska ha skett en mer djupgående resultatuppföljning än så. Felicia

kommenterar att det ju är lätt att skriva någonting i en handlingsplan. Detta kan ses som ett uttryck för nepumani, där allt förväntas vara självklart uppföljningsbart och redovisningsbart. Hur svårt det än kan vara att utforma ett mått som mäter det som efterfrågas är uppföljningen en självklar del av arbetet.

Till detta kan ytterligare frågor ställas, hur påvisar man till exempel att de kulturinsatser som görs i skolorna idag kommer att leda till engagerade, kreativa vuxna? Kan man påvisa det? Kan man påvisa att ett nära samarbete mellan skola och kulturliv leder till engagerade samhällsmedborgare? Om Skapande Skola nu skulle kunna frambringa ett sådant samarbete.

4.4.2. Professionalitetskravet, intentionerna med Skapande Skola och lärarkåren

Kravet på kulturaktörens professionalitet tycks vara etablerat både i diskursen kring Skapande Skola och i den sociala praktiken. De fyra intervjupersonerna tycks alla koppla ihop kulturaktörens professionalitet med en kvalitetssäkring. Detta gör även Kulturrådet.

Tidigare i uppsatsen har vissa svårigheter med denna, inom diskursen, självklara koppling belysts. Det ligger i Skapande Skolas utformning att varje projekt är situationsspecifikt. Utformningen beror på lärarnas och elevernas önskemål och intresse, kulturarbetarnas kunskapsområde och pedagogiska kompetens, samt storleken på de ekonomiska resurserna. Många faktorer spelar alltså in i vad ett projekt utmynnar i. Den kvalitetssäkring som politikerna och aktörerna lutar sig mot är att kulturaktörerna är formellt utbildade inom sitt konstområde eller att de haft konsten som sitt huvudsakliga arbete i minst tre respektive fem år. Det ska upprepas att författaren är medveten om att kvalitet är ett svåränvänt begrepp. Till stor del beror denna svårighet i att kvalitet används så självklart för att beskriva någonting som inte är givet. Nedan följer en analys över vad Skapande Skola ämnar att uppnå, de verktyg som aktiva inom Skapande Skola menar sig ha för att uppnå detta. Samt hur dessa verktyg relaterar till den nuvarande kvalitetssäkringen.

Vad är det som ska förändras genom Skapande Skola? På ett eller annat sätt kan Skapande Skola ses som ett förändringsprojekt. Det formella målet med Skapande Skola är “att genom ökad

samverkan med kulturlivet, långsiktigt integrera kulturella och konstnärliga uttryck i skolans arbete, vilket bidrar till att nå kunskapsmålen i högre grad.⁵⁸” Det som ska förändras är alltså skolans arbete. Skapande Skola ska långsiktigt integrera kulturella och konstnärliga uttryck i skolans arbete. Under intervjutillfällena och konferensen om Skapande Skola har minst fyra verktyg för att genomföra förändringen urskilts: Det första verktyget är lärarkonferenser och lärarworkshops. Det andra verktyget är att lyfta fram goda exempel. Det tredje verktyget är att förändra lärarutbildningen. Och det fjärde verktyget är att utbilda lärare med hjälp av deltagande i projekt som Skapande Skola. Det verkar alltså vara lärarna som behöver förändras.

Om vi för ett ögonblick då tittar på vad Skapande Skola pengarna bidrar med i intervjupersonen Stinas skola (en halvdagsworkshop på ett koreografipass för elever i årskurs 7 exempelvis) kan sägas att endast ett verktyg används: det fjärde. Från skolan följer en lärare med till var och en av de sju aktiviteterna. Lärarna får då vara med och delta i workshopen där de får se hur det går till när en kulturpedagog undervisar och skapar tillsammans med eleverna. Av detta kan läraren, enligt Skapande Skolas logik, få se och inspireras av hur kultur används i skolarbetet och ta med sig det i sin fortsatta undervisning. Lärare utbildas alltså genom att de får delta i projekten.

Frågan är om lärarna efter detta verkligen själva kommer att förändra sitt sätt att arbeta och integrera fler kulturella och konstnärliga uttryck i sitt arbete? Det är såklart svårt att spekulera i vad som förändrar människors beteende, men troligen är det svårt att som lärare inspireras att ta med sig mer kultur i framtida arbete utifrån att ta med femton stycken trettonåringar på ett koreografipass en gång var tredje år. Även om danspedagogen är utbildad vid danshögskolan.

Om Skapande Skola inte är ett förändringsprojekt och istället enbart är en kulturinsats som ska ge elever fler möjligheter att möta professionell kultur uppstår ett helt annat problem. Ska elevernas möjlighet att möta professionell kultur bero på skolhuvudmännens förmåga att skriva en handlingsplan? Eller på vilken lärare de har? Lärare är olika bra på olika saker, och de ser sig själva inte först och främst som byråkrater. Det innebär att elever får olika förutsättningar. Vissa lärare integrerar kulturella och konstnärliga uttrycksformer som en självklarhet i deras

⁵⁸ <http://www.regeringen.se/sb/d/1897/a/88180>

undervisning. Vissa gör det inte. Det är troligt att vissa lärare förklarar matematik på ett pedagogiskt och praktiskt sätt utan att använda professionella dansmatte-pedagoger. Alla elever får alltså inte samma möjligheter att möta professionell kultur via Skapande Skola på grund av att det inte är en obligatorisk del av undervisningen och att olika lärare arbetar på olika sätt.

I diskursen kring Skapande Skola verkar det finnas en enighet kring att kulturaktörerna ska vara professionella för att säkra kvaliteten. *Kvaliteten på vad?* är frågan som ovan ställts och som visar på oenigheterna kring vad Skapande Skola är för någonting. Är det ett förändringsprojekt eller är det lite extra kulturpengar till skolorna? Det är intressant att aktörerna är överens om måttet för kvalitet även om man inte är överens om *vad* det är som ska kvalitetssäkras. I praktiken används bidraget inte likadant överallt. På vissa skolor, som till exempel i Stinas fall, ses bidraget på samma sätt som skolans vanliga kulturpeng. Att det skulle vara pengar till ett förändringsprojekt kom inte överhuvudtaget på tal under intervjun.

4.4.2.1. Två bilder av lärarkåren

I materialet som undersökts inom ramen för denna uppsats har två olika bilder av lärarkåren dykt upp. Den ena bilden finner vi till exempel på Skapande Skola konferensen och intervjupersonen Katrin. Här framställs lärarkåren som uppdelad i två läger. Det finns en liten del lärare som är superengagerade och duktiga, som ser till att estetiska lärprocesser blir en väsentlig del av undervisningen. Den andra delen består av trötta och överarbetade lärare som inte ser vikten av estetiska lärprocesser.

Den andra bilden av lärarkåren finner vi bland annat hos Felicia som uttrycker att de flesta lärarna tycker att det är roligt att arbeta med Skapande Skola. Även om de har mycket att göra, som vi så väl känner till, så är de intresserade av att se nya sätt att arbeta, på menar hon. De två bilderna kan tolkas som yttringar för två olika attityder: en negativ, den andra positiv. Eller kan tänkas att de två bilderna representerar två olika ambitionsnivåer och tilltro till vad Skapande Skola ska förändra. En slutsats som kan dras av materialet som denna uppsats behandlat är att diskursen kring Skapande Skola skapat stora förväntningar på bidragets förändringspotential, en potential som den sociala praktiken sällan upplevs uppfylla. För de aktörer som inte haft stora

förväntningar på Skapande Skola (eller inte varit insatta i de politiska målen) upplevs bidraget som en positiv kraft för att ge elever ett större kulturutbud, och för de aktörer som hoppas på att målet med Skapande Skola ska uppfyllas finns en skepsis mot bidragets effektivitet.

4.4.3. Pedagogikkravet

Vi har sett att intervjupersonerna betonar att det krävs av kulturaktörerna att de är goda pedagoger, förutom den tidigare nämnde professionaliteten. Detta gör att det finns en begränsad del av alla kulturarbetare som kan arbeta med Skapande Skola. Katrin sade i intervjun att när de söker skådespelare till sina föreställningar, söker de sådana som gillar att arbeta med barn och är pedagogiska. På Skapande Skola konferensen den 18 april berättade en deltagare, som arbetar som producent på en statlig kulturinstitution, att en sak som de måste ta hänsyn till när de formar Skapande Skola projekt är att det inte ingår i de anställdas arbetsuppgifter. Det är inte alla kulturarbetare som vill eller har kompetensen att arbeta med barn, menade hon. Om detta var någonting som de kunde tänka sig att ta med i beräkningen inför framtida anställningar sas det ingenting om. Men slutsatsen kan dras att en konsekvens av Skapande Skola blir att det är mer lönsamt för en kulturorganisation att anställa kulturarbetare om den kan arbeta med Skapande Skola. En viss typ kulturarbetare kan alltså komma att föredras ur ekonomisk synpunkt även i stora organisationer och institutioner. För att tala i bourdianska termer så undermineras det rent kulturella kapitalet av att pengar knyts till den pedagogiska kompetensen snarare än enbart den kulturella expertisen.

Dessutom uttalas inte den pedagogiska kompetensen hos kulturarbetaren som en explicit del av de politiska kraven för projektet, även om det är en självklar del i den sociala praktiken. Den pedagogiska kompetensen bakas in som en del av kulturarbetarens yrkesroll i den politiska diskursen. Kulturministern skriver och talar om yrkesrollen som kulturaktörerna har inom ramen för Skapande Skola på samma sätt som hon talar om skådespelare, konstnärer och dansare. Detta trots att de i den sociala praktiken beskrivs som allt ifrån en ren pedagog till en hybrid mellan kulturarbetare och pedagog, dock aldrig enbart som kulturarbetare. I den politiska diskursen behandlas Skapande Skola inte självklart som ett avskilt fält, ändå skiljer sig kapitalet i Skapande Skola från det i ett traditionellt kulturfält.

I kapitel 3 exemplifierades hur kanadensiska muséer i ett fält fick förändrade mål och utbytt kapital genom att affärsplaner infördes. I jämförelse med Skapande Skola finns liknande tendenser att förändra delar av kulturfältets kapital. Ett fält som tidigare grundades på kulturellt kapital värdesätter nu istället både kulturellt och pedagogiskt kapital genom att subjekten anammar diskursens satser.

På kulturens fält är det konstnärer som konsekurerar verk tack vare sitt kulturella kapital. Inom Skapande Skola går det inte till på samma sätt, här är det inte enbart det kulturella kapitalet som avgör vad som anses vara goda projekt. Här är det pedagogisk kompetens i samklang med formellt kulturellt kapital som avgör. Det är skolornas godkännande av att projektet har tillräckligt gott pedagogiskt innehåll som konsekurerar verket. Det är alltså ett fält som styrs av kapital med liknande, men ändå påtagligt annorlunda, kapital än konstens. Om vi då använder samma ord för en yrkesroll som befinner sig på två olika fält utan att reflektera över det kan den ursprungliga betydelsen av ordet komma att ändras.

Ännu håller diskursen kring Skapande Skola på att forma och omforma den sociala praktiken och reda ut vissa av de diskursiva motsättningar som finns, även om vissa av idéerna, som tidigare kartlagts, har en självklar och oemotsagd plats.

5. Avslutning

Avslutningsvis ska denna studie sammanfattas. Utifrån en kvalitativ ansats och med en teoretisk grund som vilar på Foucault och Bourdieu har beskrivits hur kulturbidraget Skapande Skola: (1) återupprepar och vidare etablerar idéer som estetiska lärprocesser, (2) regleras av idéen att tillräckligt hög kvalitet uppnås genom professionalitet. Samt (3) att diskursen kring Skapande Skola har potential att i viss mån omforma kulturarbetarens yrkesroll till att mer och mer omfatta pedagogiska arbetsuppgifter.

Kartläggningen av diskursen och den sociala praktiken kring Skapande Skola har resulterat i att många intressanta tankar och idéer blottlagts. Även om det finns många fler idéer och satser som kommit fram i analysmaterialet och som skulle vara intressanta att belysa, fanns inom ramen för denna uppsats endast utrymme att lägga ut texten om ett fåtal upptäckter, de tre som ovan nämnts. Dessa tre var också de som tydligast kom fram i undersökningen, enligt min uppfattning.

Jag vill poängtera att denna uppsats inte ämnar att förstärka en bild av att högerregeringen ytterligare instrumentaliserar kulturen (genom att med hjälp av symboliskt våld föra in den pedagogiska nyttigheten i kulturarbetarnas yrkesroll) utan vill kartlägga vad som händer på detta fält för att jag har ett intresse för hur kultur och kreativitet konstrueras och omformas.

Intressant skulle vara att följa utvecklingen av Skapande Skola i de större institutionerna/organisationerna för att se om och hur de anpassar sin verksamhet för att möta efterfrågan på marknaden för kulturpedagogik, eller kultur i skolan. På så sätt skulle förstås mer om hur potentialen i diskursen kring Skapande Skola, att omforma kulturarbetarens yrkesroll, uppfylls eller inte. Eftersom bidraget fortfarande diskuteras och ännu inte hittat sin stabila och etablerade form fullt ut, blir detta ett föremål för framtida studier.

Källförteckning

- Adelhsom Liljeroth, Lena "Kom in i matchen nu Söderlund!" Svenska dagbladet 2013-04-06
- Almqvist, Roland. New Public Management: om konkurrensutsättning, kontrakt och kontroll. Liber, 2006 s. 21
- Aulin-Gråhamn, Lena. Lära på riktigt –Skolan, teatern och den radikala estetiken. Centrum för barnkulturforskning vid Stockholms Universitet (2008)
- Barbara Townley, Abstract Management.
- Belfiore, Eleonora. Auditing Culture, the subsidised cultural sector in the New Public Management. (2004) International Journal of Cultural Policy, 10:2, 183-202.
- Bourdieu, Pierre, Modeskaparen. Kultursociologiska Texter. Brutus Östlings Bokförlag Symposium, 1993
- Bryman, Alan; Bell, Emma. Företagsekonomiska forskningsmetoder. Liber 2013
- Förordning 2007:1436
- Giaccio, Mario ; Canfora, Maurizio ; Del Signore, Antonella The first theorisation of quality: Deutscher Werkbund. Total Quality Management & Business Excellence, 2012, p.1-18
- Hasselbladh, Hans, Staten och managementrörelserna. Kommunal Ekonomi och Politik, juni 2001.
- Jenzén, I, Wedman, E. "Så att någonstans så passar det ju alltid in" -Den professionella kulturens roll i skolan föränderliga uppdrag. Högskolan Kristianstad, 2009.
- Köping, Lantz, Stenström. Kulturens Ekonomisering. Kultursverige 2009
- Kulturdepartementet, Skapande Skola –En satsning på mer kultur i skolan, Ku 11.010
- Kulturrådet www.kulturradet.se, "Övergripande information om Skapande Skola bidraget" 2013-05-11
- Kulturrådet, www.kulturradet.se, "Skola och kulturliv närmar sig varandra genom Skapande Skola" 2013-05-11
- Läraryrket, Lärarnas Nyheter, "Reformer ställer stora krav" www.lararnasnyheter.se 2013-05-112
- Läroplanen för Grundskolan 2011. s. 14
- Legér, Marc James. The Non-Productive Role of the Artist: The Creative Industries in Canada". Third Text, 24:5, 557-570. (Egen översättning)
- McSweeney, Brendan Are we living in a post-bureaucratic epoch? Journal of Organizational Change Management. Vol 19 No. 1, 2006 pp 22-37.
- Nelson, Cecilia. Barn(s)kultur –nytta eller nöje? Centrum för barnkulturforskning vid Stockholms Universitet, 2008.
- Nielsén, Tobias. Kulturens ekonomi och kreativa näringar – drivkrafter och konsekvenser för kulturpolitiken. Kultursverige 2009 s. 90.
- Nilsson, Sven. Kulturens Nya Vägar. Polyvalent, 2003
- Oakes, L, Townley, B, Cooper, D. Business Planning as Pedagogy: Language and Control in a Changing Institutional Field. Cornell University, 1998.
- Pierce, Niall. Business history and operations management. Business History, 2012, Vol. 54(2), p.154-178.
- Regeringskansliet, www.regeringen.se, Skapande Skola-en satsning på mer kultur i skolan! 2013-05-11
- Riksrevisionen, "Kulturbidrag -effektiv kontroll och goda förutsättningar för förnyelse?" RiR 2008:14
- Söderling, Fredrik "Här är budgetens vinnare" Dagens Nyheter 2008-09-2

Skapande Skola –Den sociala praktiken och kulturaktörens betydelse
Lara Keay Kridiotis
C-S2-G2

Teatercentrum ”Ny mötesplats för skola och kultur” 2010-10-04

Ullberg, Sara “Teaterförbundet kräver akut hjälp” Dagens Nyheter 2008-04-10

Konferens om Skapande Skola 2013-04-18, Stockholm City Conference Center. Arrangörer:
Musikalliansen, Kulturkraft Stockholm samt Musikcentrum Öst.

Intervjuer

“Stina”, Stockholms Stad, lärare 2013-04-27

“Felicia”, Stockholms Län, kultursamordnare 2013-05-06

“Kajsa”, Stockholm, fristående dramapedagog, 2013-05-06

“Karin”, Stockholm, teaterchef 2013-05-07

Billagor

Bilaga 1

Citat från kulturministern (Adelhson Liljeroth, Lena “Kom in i matchen nu Söderlund!” Svenska dagbladet 2013-04-06) som intervjupersonerna Kajsa och Katin fick läsa och kommentera vid intervjutillfället:

“Skapande skola har blivit en stor framgång; elever har fått arbeta med professionella filmare, dansare, konstnärer och skådespelare och över 1000 kulturskapare har fått uppdrag och kunnat möta en helt ny publik.”